LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

Aurelija ČEKUOLYTĖ

VILNIAUS PAAUGLIŲ SOCIALINĖ SANTVARKA: MOKSLININKĖS ŽVILGSNIS Į PAAUGLIŲ GYVENIMO UŽKULISIUS

Etnografinis ir sociolingvistinis Vilniaus paauglių socialinių kategorijų ir stilistinių praktikų tyrimas

DAKTARO DISERTACIJOS SANTRAUKA
HUMANITARINIAI MOKSLAI, FILOLOGIJA (04 H)

Vilnius, 2017

Mokslo daktaro disertacija rengta 2010–2016 metais Lietuvių kalbos institute. Doktorantūros teisė suteikta Lietuvių kalbos institutui kartu su Vytauto Didžiojo universitetu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. liepos 15 d. nutarimu Nr. 926.

Mokslinė vadovė:
Doc. Dr. **Loreta Vaicekauskienė**
Lietuvių kalbos institutas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H

Daktaro disertacija bus ginama Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvių kalbos instituto Filologijos mokslo krypties taryboje

Pirmininkė:
Prof. Dr. **Jūratė Ruzaitė**
Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H

Nariai:
Prof. dr. **Vytis Čiubrinskas**
Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S
Doc. Dr. **Marie Maegaard**
Kopenhagos universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H
Doc. Dr. **Janus Spindler Møller**
Kopenhagos universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H
Prof. dr. **Arūnas Poviliūnas**
Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S

Disertacija bus ginama viešame Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvių kalbos instituto Filologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2017 m. kovo mėn. 1 d. 13 val. Lietuvių kalbos instituto salėje.
Adresas: P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva.
Tel. +370 5 234 64 72; faksas +370 5234 72 00.

Disertacijos santrauka išsiųsta 2017 m. sausio mėn. 31 d.
Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo, Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvių kalbos instituto bibliotekose.

INSTITUTE OF THE LITHUANIAN LANGUAGE
VYTAUTAS MAGNUS UNIVERSITY

Aurelija ČEKUOLYTĖ

VILNIUS ADOLESCENTS' SOCIAL ORDER: AN OUTSIDER'S LOOK INSIDE

An Ethnographic and Sociolinguistic Study of Social Categories and Stylistic Practices among Vilnius Adolescents

SUMMARY OF DOCTORAL DISSERTATION
HUMANITIES, PHILOLOGY (04 H)

Vilnius, 2017

The dissertation was prepared at the Institute of the Lithuanian Language in 2010–2016. The right for the joint doctoral studies was accorded to the Institute of the Lithuanian Language and Vytautas Magnus University on July 15, 2003 according to the decree of the Government of the Republic of Lithuania No. 926.

Research supervisor:
Assoc. Prof. Dr. **Loreta Vaicekauskienė**
Institute of the Lithuanian Language, Humanities, Philology – 04 H

The doctoral dissertation will be defended at the Council of Philological Sciences of Vytautas Magnus University and the Institute of the Lithuanian Language.

Chair:
Prof. Dr. **Jūratė Ruzaitė**
Vytautas Magnus University, Humanities, Philology – 04 H

Members:
Prof. dr. **Vytis Čiubrinskas**
Vytautas Magnus University, Social Sciences, Sociology – 05S
Assoc. Prof. Dr. **Marie Maegaard**
University of Copenhagen, Humanities, Philology – 04 H
Assoc. Prof. Dr. **Janus Spindler Møller**
University of Copenhagen, Humanities, Philology – 04 H
Prof. dr. **Arūnas Poviliūnas**
Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05S

The official defense of the doctoral dissertation will be held in the public meeting of the Council of Philology Sciences of Vytautas Magnus University and the Institute of the Lithuanian Language in the Hall of the Institute of the Lithuanian Language at 1.00 pm on March 1, 2017.
Adress: P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva.
Phone: +370 5 234 64 72; fax: +370 5234 72 00.

The summary of the doctoral dissertation was sent out to the relevant institutions on January 31, 2017.

The text of the dissertation is available at the Martynas Mažvydas National Library of Lithuanian and the libraries of the Institute of the Lithuanian Language and Vytautas Magnus University.

SANTRAUKA

(1) nu į miestą tai aš nesuprantu ką jie veikia (1.0) centras miestas ką jame veikt be pin ypač be pinigų (.) nebent kokią šimtinę reik turėt kišenėj <...> ir po kavines bastytis o šiaip tam centre tai nežinau ką daryt ir mieste

(Virginija)[1]

(2) na aišku irgi yra privalumai jeigu ten bendrausi su ten rūkančiais geriančiais (.) tai tarp jų būsi labai populiarus ten jeigu ten fainas ir visa kita <...> bet vat <...> tarkim (.) aš aš pavyzdžiui bendrauju tik su tais (.) kurie (.) man yra (.) eh nu maždaug pavyzdžiai (.) nes pavyzdžiui Kamilė jinai mokosi gerai (.) jinai tiesiog niekada jinai nemeluoja mamai tėvam (.) nesvarbu (.) kad ir kas būna jinai vis tiek visą laiką pasako tiesą (.) ir tiesiog aš nenoriu tikrai nenoriu daryt kitaip (.) ir (.) tiesiog aš su tokiais bendrauju

(Urtė)

(3) nu pavyzdžiui girtas (kikena) į vakarėlį atėjau kažkas gi pasakė auklėtojai (1.0) duris kai buvau užkimšęs irgi kažkas (.) nu sako <...> su Edgaru ten degtukų prikišom į spyną kad neatsirakintų durys (kikena) iš karto (.) paskundė <...> buvusioj klasėj ten kiekvieną dieną duris užkimšinėt prieš kiekvieną pamoką ir nieks neskųsdavo visi nieko nežinau (.) viskas [šiaip pasiilgsti buvusios klasės?] nu (1.0) tai (.) čia (.) gal ir nelabai šiaip tai <...> nes ten tos (.) ten pagrinde (.) berniukai buvo (.) nu mes aišku kartu tos (.) bet ten ne ne nebuvo taip kad ten labai ten (.) linksma ten tos nu mergaičių gražių nebuvo aišku

(Albertas)

Disertacija *Vilniaus paauglių socialinė santvarka: Mokslininkės žvilgsnis į paauglių gyvenimo užkulisius* (originalus pavadinimas *Vilnius Adolescents' Social Order: An Outsider's Look Inside*) yra pirmoji iš-

[1] Ištraukos iš individualių interviu su etnografiniame tyrime dalyvavusiais mokiniais. Visi mokinių vardai yra pakeisti.

sami tarpdalykinė Vilniaus paauglių (mokinių) socialinės dinamikos studija. Disertacijos atspirties taškas buvo jaunimo kalba, tačiau pati studija neapsiriboja paauglių kalbos analize. Kaip teigia Kalifornijos universiteto profesorė Norma Mendoza-Denton, tyrusi dviejų Kalifornijos priemiesčiuose (JAV) gyvenančių Lotynų Amerikos merginų grupuočių „Noreña“ ir „Soreña“ socialinį gyvenimą ir kalbą: „Mes turime žvelgti į kalbą žiūrėdami toliau nei kalba, mes turime holistiškai žiūrėti į žmonių, su kuriais mes dirbame, gyvenimą, mes turime tirti turtingumą veiklų, kurios yra betarpiškai susijusios su kalba, ausdamos vieną ištisinį audinį“ (Mendoza-Denton 2008: 3, A.Č. vertimas). Remiantis aštuonis mėnesius vienoje Vilniaus vidurinių mokyklų atliktu etnografiniu tyrimu, disertacijoje nagrinėjamos patiems mokiniams aktualios temos, kitaip tariant, temos, kurių svarbumas iškilo atliekant empirinį tyrimą. Be kitų dalykų, disertacijoje kalbama apie populiarumą, mokinių socialinį at(si)skyrimą, dalyvavimą mokyklos kultūroje ir, atvirkščiai, apie mokyklos kultūros atmetimą bei apskritai, kaip šiuolaikiniai Vilniaus paaugliai kuria ir tvarko savo socialinį gyvenimą mokykloje. Žinoma, viena studijos temų yra ir kalba, tačiau kalba, kaip teigia Mendoza-Denton, šiame tyrime yra nagrinėjama holistiškai, neatsiejant jos nuo kitų informantams svarbių socialinių praktikų. Disertacija bandoma ne tik atsakyti į klausimą „Kaip Vilniaus paaugliai kalba“?, bet ir „Ką Vilniaus paaugliai turi pasakyti?“. Tad, kilusi iš tikslo išstudijuoti Vilniaus paauglių kalbą, disertacija išaugo iki studijos apie paauglių *balsą* plačiąja prasme (Blommaert 2010).

1. ĮVADAS

Paauglystė labai dažnai yra siejama su maištu – paaugliai vaizduojami kaip suaugusiųjų nustatytų normų laužytojai. Tačiau tokia prielaida yra klaidinga dėl dviejų pagrindinių priežasčių: (1) tokie pasisakymai visus paauglius absoliutina – tarsi jie visi būtų vienodi ir dar visi maištaujantys; (2) taip teigiant, dažnai suaugusiųjų normos yra suprantamos gana siaura prasme. Pirmąją (1) įvardintą priežastį

yra gana lengva paneigti. Dar kartelį perskaitykime pateiktas ištraukas iš interviu su tyrime dalyvavusiais moksleiviais. Virginijos ir Urtės teiginiai tikrai nesudaro maištaujančių paauglių įspūdžio. Kaip vėliau matysime, yra labai daug mokinių, kurių veikla, požiūris ir pozicija (*stance*) nėra susijusi su taisyklių laužymu, atvirkščiai, daugeliu atvejų paaugliai netgi sąmoningai palaiko suaugusiųjų nustatytą tvarką. Žinoma, tie maištaujantys, mokyklos taisykles pažeidžiantys paaugliai tikrai egzistuoja. Alberto istorija (žr. 3 citatą) apie tai, kaip jis girtas atėjo į klasės vakarėlį ir kaip jie su klasės draugu Edgaru užkimšinėjo klasės kabinetų duris, patvirtina šį faktą. Tačiau nereikia užmiršti, kad, nepaisant to, kad nusižengti mokyklos normoms linkę paaugliai dažnai sulaukia gana daug dėmesio, jie visgi sudaro tik dalį visų paauglių. Su antrąja (2) priežastimi, kad suaugusiųjų normos yra suvokiamos gana siaurai, kiek kebliau. Šiuo atveju suaugusiųjų normos apima suaugusiuosius, kurie laikosi įstatymų ir „įtvirtintos bei oficialios moralės veiksnių“ (Becker 1967: 240, A.Č. vertimas). Populiariai kalbant, suaugusiųjų normos yra siejamos su vidurinės klasės gyvenimo būdu. Nors ir šios normos ir su jomis siejamas gyvenimo būdas yra dominuojantys daugelyje visuomenių, tarp jų ir Lietuvoje, jos dažnai yra pateikiamos kaip siekiamybė, be to, dauguma institucijų, pavyzdžiui, valstybinės mokyklos, yra susikoncetravusios ties tomis normomis, tačiau tai nereiškia, kad kitos normos ir su jomis siejami gyvenimo būdai neegzistuoja, pavyzdžiui, darbininkų klasės normos, gatvės kultūros normos, nusikaltėlių normos ir t. t. (plg. Cohen 1971: 113–114). Alberto elgesys dažnai prieštarauja mokyklos normoms, tačiau kartu jo elgesys nepažeidžia gatvės kultūros normų, į kurias šis vaikinas savo veikla ir pasaulėžiūra gana aiškiai orientuojasi.

Mūsų visuomenėje iš esmės yra policentriška, susidedanti iš daugybės norminių centrų, į kuriuos visuomenės nariai gali orientuotis (plg. Blommaert 2010: 39-40, taip pat Blommaert 2007). Paaugliai kaip teisėti visuomenės nariai žino apie šį policentriškumą. Be to, paaugliai taip pat suvokia, kad skirtingi visuomenės centrai yra nevienodai vertinami ir netolygiai išsidėstę hierarchinėje skalėje (plg. Blommaert 2010: 41). Centras, susietas su mokykla, paaugliams yra

bene ‘saugiausias’ ir teikiantis daug privalumų, nes nemažai galimybių ir išteklių, skirtų paaugliams, yra būtent sutelkti mokykloje (Eckert 1989: 177). Pasakodama apie save ir savo draugus, Urtė (žr. 2 citatą) tarsi didžiuojasi, kad jos artimiausių draugų rate nėra rūkančių ir geriančių, kad jos draugai nemeluoja tėvams ir gerai mokosi, kitaip tariant, jos draugai orientuojasi į tą patį centrą kaip ir mokykla. Tuo tarpu Alberto elgesys, kaip jau buvo minėta, dažnai nukrypsta nuo to centro, kuris mūsų visuomenėje yra suvokiamas kaip siekiamybė, dėl to kyla konfliktinės situacijos tarp tokių paauglių kaip Albertas ir mokyklos.

Galima išskirti dar ir trečią priežastį, kodėl stereotipinis paauglių įvaizdis, siejamas su maištu ir suaugusiųjų taisyklių laužymu, nėra visai teisingas. Taip teigiant, tarsi implikuojama, kad paauglystė yra savotiška reakcija į suaugusiųjų normas ir kad paaugliai save suvokia per santykį su suaugusiaisias. Tačiau jei dar kartą užmestume akį į citatas iš interviu su mokiniais, pamatytume, kad jie apibūdina save per savo ryšius su kitais paaugliais. Virginija kalba su tam tikra panieka apie paauglius, kurie praleidžia daug laiko mieste, kas byloja, jog ji pati mieliau sėdėtų namie. Urtė padalina paauglius į dvi stambias kategorijos – tuos, kurie rūko ir geria, bei tuos, kurie klauso savo tėvų ir gerai mokosi. Save ji priskiria pastarajai kategorijai. Albertas taip pat, tik savaip, suskirsto mokinius į tuos, kurie viską paskundžia auklėtojai, ir tuos, kurie, kaip ir jis pats, mėgsta krėsti įvairias šunybes. Ištraukos iš interviu su paaugliais ne tik liudija apie paauglių orientavimąsi į skirtingus visuomenės centrus. Mokinių identifikavimasis su tam tikra paauglių kategorija nusako, į kurį paauglių socialinės santvarkos centrą jie orientuojasi.

Kaip argumentuoja etnografinį Kalifornijos paauglių stilistinių praktikų tyrimą atlikusi Mary Bucholtz: „Jauni žmonės organizuoja savo socialinį gyvenimą, remdamiesi vietinėmis kategorijomis grįsta socialine santvarka, kuri yra tam tikru mastu atsiskyrusi nuo, bet kartu iš dalies ir priklausoma nuo suaugusiųjų socialinių struktūrų. Priešingai daugelio paauglių tėvų įsitikinimui, jaunimo socialinės veiklos nėra sukurtos ar parodomos pirmiausia tam, kad maištautų

prieš suaugusiuosius, bet tam, kad tapatintųsi su bendraamžiais ir išsiskirtų nuo savo bendraamžių“ (Bucholtz 2011: 12). Nėra abejonės, kad skirtingos suaugusiųjų normos padeda paauglių socialinių struktūrų pagrindus, tačiau tos socialinės struktūros yra realizuojamos per kasdienį bendravimą, kuris vyksta tarp pačių paauglių. Ir šis kasdienis bendravimas su savo bendraamžiais paaugliams yra svarbiausias, nes jie praleidžia daugiau laiko su jais nei su suaugusiaisiais. Paaugliai taip pat puikiai suvokia, kad kiekvienas jų žingsnis yra sekamas ir vertinamas ne tik suaugusiųjų, bet ir pačių paauglių. Urtės kuriamas pavyzdingos mokinės įvaizdis yra signalas patiems paaugliams, kokiomis veiklomis užsiimantys paaugliai yra labiausiai laukiami jos draugų rate.

Be jau minėtų veiklų, esama dar vienos veiklos, kuri galbūt pateiktose mokinių interviu ištraukose nėra tokia akivaizdi, bet kuri taip pat įtraukta į tapatinimosi ir išsiskyrimo procesus. Tai – kalba. Kaip yra neteisinga manyti, kad visi paaugliai yra maištaujantys triukšmadariai, lygiai taip pat klaidinga manyti, kad visi paaugliai kalba vienodai. Pastaraisiais dešimtmečiais atlikta daug ir išsamių tyrimų, kurių rezultatai patvirtina prielaidą, kad skirtingomis veiklomis užsiimantys ir į skirtingus paauglių socialinės santvarkos centrus orientuoti paaugliai kalba skirtingai (Bucholtz 2011, Eckert 2000, Maegaard 2007, Mendoza-Denton 2008, Quist 2012, Rampton 2006). Kiekvieno žmogaus kalba susideda iš daugybės skirtingų išteklių, kurie yra naudojami skirtingose situacijose ir siekiant skirtingų tikslų (Blommaert 2010, Jørgensen 2008). Taigi ir kalba, kaip bet kuri kita socialinė veikla, yra įtraukiama į socialinės santvarkos konstravimą. Sprendžiant iš pateiktų interviu ištraukų, atrodytų, kad Virginija, Urtė ir Albertas kalba vienodai – ištraukose nėra nė vieno keikimosi ar slengo atvejo, kas tarsi iškart turėtų liudyti apie skirtingas šių paauglių kuriamas kategorijas. Ir visgi jie kalba skirtingai. Albertas, kitaip nei Urtė ar Virginija, yra linkęs ilginti trumpąjį balsį /i/, pavyzdžiui, jis taria /vi:si:/ vietoj /visi/ ir /duri:s/ vietoj /duris/. Kaip matysime, trumpojo balsio /i/ ilginimas nėra atsitiktinumas, jis yra svarbi gatvės kategorijos ir stiliaus dalis.

2. TYRIMO OBJEKTAS, TIKSLAI IR GINAMIEJI TEIGINIAI

Paaugliai per įsitraukimą į įvairias socialines veiklas, per savo pasaulėžiūrą ir nuostatas kuria socialines kategorijas ir stilius. Visa tai ir yra **disertacijos objektas**.

Pagrindinis tyrimo tikslas ištirti paauglių socialinės santvarkos dinamiką, atskleisti šios santvarkos kompleksiškumą ir įvairovę ne tik socialiniu, bet ir kalbiniu atžvilgiu. Disertacijos tikslą galima išskaidyti į keletą konkretesnių tyrimo **klausimų**:

(1) Kokių paauglių socialinių kategorijų esama? Kaip šios socialinės kategorijos ir su jomis siejami stiliai yra kuriami? Kokie ištekliai panaudojami kategorijoms ir stiliams kurti?

(2) Kalbiniai ištekliai taip pat turėtų būti įtraukti į kategorijų ir stilių kūrimą. Kaip paaugliai kurdami įvairius stilius suteikia kalbiniams ištekliams socialinę reikšmę? Kokie yra ryškiausi į tapatinimosi ir išsiskyrimo procesus įtraukti kalbiniai ištekliai?

(3) Ar kalbinis tam tikros socialinės kategorijos ar stiliaus konstravimas bus atpažintas kitų, pagrindiniame disertacijos tyrime nedalyvavusių paauglių? Kitaip tariant, kiek paplitusi, universali yra tiriamos kalbinės įvairovės socialinė reikšmė?

Ginamieji teiginiai:

1. Įprasta manyti, kad jaunimo veiklos bendruomenės (šiuo atveju, mokiniai) yra socialiai homogeniškos chaotiškos grupės, tačiau iš tiesų jos turi gana aiškiai išreikštą socialinę santvarką su galios struktūra, kuri, nors ir realizuojama lokaliomis, jaunimui reikšmingomis raiškos priemonėmis, yra stipriai priklausoma nuo platesnio socialinio ir kultūrinio konteksto.
2. Ryškiausi mokinių socialinės santvarkos įkūnijimo poliai: (1) orientacija į mokyklą kaip instituciją bei suaugusiųjų paaugliams nustatytų normų priėmimas ir (2) orientacija į gatvę ir šių normų atmetimas.
3. Etnografinis metodas leidžia interpretuoti kalbiniams variantams priskiriamas socialines reikšmes iš holistinės perspektyvos.

4. Etnografiškai nustatytos socialinės reikšmės yra atpažįstamos ir kitose panašiose veiklos bendruomenėse, vadinasi, jos nėra visiškai lokalios.
5. Keikimosi praktikos paauglių veiklos bendruomenėse yra socialiai reikšmingos. Vienas iš kalbinių išteklių rinkinių, kurį Vilniaus paaugliai panaudoja stiliams kurti, yra rusų kilmės. Rusiškų keiksmažodžių prisodrinta kalba dažniausiai siejama su orientavimusi į gatvės kultūrą ir gatvės stiliaus kūrimu. Tokia yra nusistovėjusi rusiškų keiksmažodžių socialinė reikšmė. Tačiau tie patys keiksmažodžiai ir netgi jų gausa yra panaudojami kurti ir kitiems stiliams, taip rusiškiems keiksmažodžiams yra suteikiama specifinė socialinė reikšmė.

Ieškant atsakymų į išsikeltus klausimus, buvo atlikti keli tyrimai, kurių teorinius pamatus ir metodus trumpai pristatysiu.

3. VILNIAUS PAAUGLIŲ SOCIALINIŲ KATEGORIJOS, STILIAI IR PRAKTIKOS

3.1. ETNOGRAFIJA

Nėra tinkamesnio būdo tirti paauglių socialines kategorijas, stilius bei praktikas nei praleisti su jais nemažą dalį savo laiko. Metodas, kai tyrėja įsitraukia į savo informantų socialinį gyvenimą yra vadinamas etnografija arba etnografiniu metodu (Bryman 2001: 289). Etnografinis metodas pirmiausia buvo pradėtas taikyti socialinių antropologų ir etnologų tyrimuose, kuriais buvo siekiama ištirti Vakarų pasauliui mažai pažįstamoms užjūrio kultūroms. Užuot rinkę faktus apie egzotiškas kultūras iš sakytinių ir rašytinių pasakojimų, mokslininkai išsiruošdavo į dažnai ilgiau nei metus laiko trunkančias ekspedicijas, kurių metu mokslininkai tiesiogiai stebėdavo, kokia yra jų tiriamoje bendruomenėje socialinė santvarka, kaip atrodo bendruomenei priklausančių žmonių buitis, kokie jų rūpesčiai ir džiaugsmai. Kaip teigia vienas iš šiuolaikinio etnografinio metodo pionierių Bronislawas Malinowskis, tyręs Kirivanos salyno, priklausančio Papua Naujajai Gvinėjai, kultūras, etnografijos privalumas yra

„perprasti vietinio gyventojo požiūrį, *jo* ryšį su gyvenimu, suvokti *jo* pasaulio viziją“ (Malinowski 2005 [1922]: 19, kursyvas originale). Šiuo postulatu Malinowkis kartu suformulavo ir pagrindinį etnografijos tikslą – atskleisti, kas yra svarbu patiems informantams, užuot operavus mokslininkų primetamomis kategorijomis. Etnografinių tyrimų tikslai nuo metodo taikymo pradžios taip pat nedaug kito: (1) kaip yra sudaryta tiriamos bendruomenės socialinė santvarka? Kas šią žmonių grupę vienija?; (2) kaip žmonės įprasmina savo gyvenimą – kaip jie paaiškina (visų pirma sau patiems), kodėl jie gyvena, kaip gyvena, kuo jų gyvenimas skiriasi nuo kitų? (Duranti 1997: 90).

Nors etnografijos ištakos yra Vakarų pasauliui egzotiškų kultūrų aprašymas, šis metodas jokiu būdu nėra pritaikytas tirti tik tolimoms užjūrio bendruomenėms. Šiuo metu etnografinis metodas yra plačiai taikomas tirti ir šiuolaikinėms miesto bendruomenėms. Tačiau šioks toks egzotiškumo niuansas vis dėlto liko. Dažniausiai etnografiniai tyrimai atliekami su marginalizuotomis bendruomenėmis, apie kurias plačioji visuomenė dažnai yra susidariusi įvairių ne visada teisingų išankstinių nusistatymų. Tokių bendruomenių pavyzdžiais galėtų būti valkatos, narkotikų pardavinėtojai, prostitutės, futbolo fanai, sąvartynų gyventojai ir kiti (Bryman (2001) ir Spradley (1980) pateikia įvairių etnografinių tyrimų santraukas. Iš Lietuvoje atliktų etnografinių tyrimų galima minėti – Petružytės (2009) Kariotiškių sąvartyno tyrimas, Petrauskaitės (2014) Vilniaus taboro romų vaikų tyrimas). Paaugliai dėl apie juos pačius ir jų kalbą sklandančių mitų taip pat dažnai tampa etnografinių tyrimų objektu (Bengtsson 2012, Bucholtz 2011, Eckert 1989, 2000, Heller 2006, Jørgensen 2008, Lytra 2007, Madsen 2008, Mendoza-Denton 2008, Quist 2012, Rampton 2006, Stæhr 2014). Lietuvoje ligi šiol, mano žiniomis, nebuvo atliktas nė vienas etnografinis sociolingvistinis jaunimo kultūros tyrimas.

3.2. DISERTACIJOS ETNOGRAFINIO TYRIMO LAUKAS

Disertacijos tikslas – ištirti šiuolaikinių Vilniaus paauglių socialines kategorijas ir stilius – nulėmė ir empirinio tyrimo lauką – eilinė Vilniaus vidurinė mokykla ir joje besimokantys aštuntos klasės moksleiviai. Eilinė mokykla šiuo atveju suprantama kaip mokykla, įkurta

socialiai nežymėtame Vilniaus mikrorajone. Į tokią mokyklą patekti nereikia laikyti jokių egzaminų arba turi ypatingų gebėjimų. Dėstomoji kalba, žinoma, turėjo būti lietuvių. Be Vilniaus miesto savivaldybės gyventojų ir būstų surašymo duomenų (2001-ųjų metų duomenys) ir savaitraščio „Veidas“ sudaromo mokyklų reitingo (2011-ųjų metų duomenys), renkantis Vilniaus mikrorajoną ir mokyklą, taip pat buvo konsultuojamasi su nekilnojamojo turto agentais ir Vilniaus savivaldybės Švietimo skyriumi.

Atrinkta mokykla tyrimo laikotarpiu buvo perorganizuojama į progimnaziją – mokykloje nebuvo komplektuojamos devintos klasės. Iš 33 Vilniaus mokyklų „Veido“ reitinge mokykla užėmė 15–20 vietą. Mokykla yra įkurta viename iš vadinamųjų miegamųjų Vilniaus mikrorajonų. Siekiant garantuoti tyrime dalyvavusių mokinių anonimiškumą, nei mokyklos pavadinimas, nei Vilniaus mikrorajonas, kuriame yra mokykla ir kuriame gyvena dauguma informantų, disertacijoje nėra minimi. Disertacijoje mokyklai buvo duotas išgalvotas pavadinimas – *The Owl School* (*Pelėdos mokykla*).

3.3. INFORMANTAI

Kaip buvo užsiminta, tyrimo informantais buvo pasirinkti aštuntų klasių moksleiviai – 14–15 metų paaugliai. Aštunta klasė buvo pasirinkta ne atsitiktinai. Po aštuntos klasės mokiniai išeina į gimnazijas, kurias paaugliai gali rinktis pagal savo poreikius ir sugebėjimus, pavyzdžiui, gabesni mokslams paaugliai yra linkę rinktis gimnazijas, į kurias pateikti reikia laikyti stojamąjį egzaminą, tuo tarpu tie, kuriems mokytis yra kebliau, dažnai renkasi gimnaziją pagal gyvenamąją vietą. Tad aštunta klasė yra paskutinė klasė, kai tiek labai gabūs, tiek mokymosi motyvacijos stokojantys paaugliai mokosi kartu. Nors disertacijos tikslas nėra susijęs su pedagogika, nėra tiriami paauglių mokymosi stiliai, tačiau vis tiek buvo svarbu aprėpti kaip įmanoma platesnį mokymosi polinkių spektrą. Kaip rodo atliktų jaunimo etnografinių tyrimų rezultatai, mokymosi motyvacija dažnai nulemia vienokį ar kitokį santykį su mokykla. Šis santykis taip pat tampa vienu iš kategorijos ir stiliaus konstravimo išteklių (Eckert 1989, 2000, Quist 2012).

Tyrimo pradžioje Pelėdos mokykloje buvo 90 aštuntokų – 38 merginos ir 52 vaikinai. Tyrimo vykdymo laikotarpiu du vaikinai buvo išmesti iš mokyklos, viena mergina pati nusprendė palikti mokyklą. Visi disertacijoje minimų mokinių vardai yra pakeisti.

3.4. TYRIMO EIGA

Empirinis tyrimas mokykloje vyko nuo 2012-ųjų spalio 1-osios iki 2013 metų gegužės 31-osios, iš viso aštuonis mėnesius. Mokiniams prisistačiau kaip mokslininkė, atliekantį tyrimą apie Vilniaus paauglių gyvenimą. Savo atėjimą į mokyklą paaiškinau noru geriau pažinti šiuolaikinius paauglius, o dirbant mokslo institucijoje tas būtų sunkiai įmanoma. Po mano prisistatymo, vienas iš informantų pridėjo: *Tai mes būsim družokai*. Tokia netipine mokinių drauge aš ir stengiausi būti. Per pamokas sėdėdavau kartu su vienu mokiniu ar mokine (dažniausiai galiniame suole) ir į savo sąsiuvinį pasižymėdavau įvairius pastebėjimus – kas, ką ir su kuo veikė per pertrauką, ką mokiniai veikia per pamokas ir panašiai. Per pertraukas mano dalyvavimas paprastai būdavo intensyvesnis – dalyvaudavau mokinių pokalbiuose, kartu su jais eidavau į valgyklą ar į šalia esantį prekybos centrą ir panašiai.

Stebėjimo duomenys buvo papildyti etnografiniais interviu su mokiniais. Etnografinio interviu tikslas yra surinkti medžiagą, kuri kitaip tyrėjai nebūtų pasiekiama. Tai informantų mintys, pomėgiai ir įvairios veiklos, kuriomis informantai užsiima už tyrimo lauko ribų. Į sociolingvistinį tyrimą interviu įtraukiamas ne tik norint geriau pažinti savo informantus, bet ir siekiant gauti medžiagos kalbinei fonetinei variantų analizei (plačiau žr. 5). Mokinių buvo klausiama apie jų laisvalaikį – kas yra jų geriausi draugai, ką jie veikia kartu, ar lanko kokių nors būrelių, kiek laiko praleidžia prie kompiuterio ir kam naudoja kompiuterį, ar dalyvauja vakarėliuose; apie jų klasę – kokias grupes jie savo klasėje galėtų išskirti, ką reikėtų padaryti, kad taptum populiariu, žinomu, kokie aštuntokai yra populiarūs; kokiomis kalbomis moka kalbėti, ar pastebi, kad kurių nors klasiokų kalba išsiskiria.

Iš viso buvo apklausti 75 moksleiviai (bendra visų interviu trukmė – 61,5 val.). Be to, pačių mokinių pageidavimu suorganizuotos keturios diskusinės grupės (bendra trukmė – 2,5 val.).

Kaip minėta, sociolingvistiniame tyrime interviu naudojamas ir kalbinei analizei. Tačiau etnografiniuose interviu su kad ir netipine, bet vis dėlto tyrėja slengo ir ypač keiksmažodžių atvejų pasitaikė labai nedaug. Tam įtakos galėjo turėti ir interviu sąlygos – interviu vyko mokykloje pamokų metu. Siekiant gauti spontaniškos šiuolaikinių paauglių kalbos buvo paprašyta 12 mokinių – 7 merginų ir 5 vaikinų – įrašyti į diktofoną pokalbių su savo draugais. Siekiant sukaupti ryškiausių stilistinių praktikų tekstyną, kiek tik leido tyrimo sąlygos, užduočiai buvo atrinkti mokiniai, kuriantys ryškiausius ir gryniausius stilius. Iš viso buvo surinkta apie 52,5 val. spontaniškos paauglių kalbos įrašų, ypač daug surinkta gatvės paauglių pokalbių. Kokybinis tyrimo aspektas lėmė, kad tik labai nedidelė įrašų dalis buvo panaudota analizei.

Galiausiai penkių skirtingų mokinių grupių buvo paprašyta nupiešti po plakatą – paskutinę jų žinutę mokyklai. Piešiniai ant disertacijos santraukos viršelio ir yra dviejų mokinių grupių sukurtų plakatų fotografijos.

4. VILNIAUS PAAUGLIŲ KALBINĖS PRAKTIKOS

4.1. TEORINĖS PRIELAIDOS. VARIANTŲ SOCIOLINGVISTIKOS BANGOS

Pirmoji banga apėmė kiekybines apklausas, kuriose dažniausiai buvo taikomas sociolingvistinis interviu. Pirmosios bangos tyrimai, o kartu ir sociolingvistinio interviu metodologija, remiasi prielaida, kad kiekvienas kalbėtojas turi kelis kalbėjimo stilius, kurie priklauso nuo susikoncentravimo į kalbą, kitaip tariant, kuo daugiau kalbėtojas skiria dėmesio kalbai, tuo formaliau jis kalba, ir atvirkščiai, kuo mažiau galvojama apie kalbą ir susikoncentruojama į turinį, tuo kalbama laisviau ir gyviau. Sociolingvistinis interviu turėjo padėti tyrėjams atskleisti kalbėtojo(s) stilistinį repertuarą formalumo – laisvumo skalėje. Kiekybinės apklausos nustatė tam tikras koreliacijas tarp kalbinių variantų ir pagrindinių socialinių kategorijų – socialinės

klasės, lyties, amžiaus ir tautybės. Žymiausias pirmosios bangos tyrimas yra garsioji Williamo Labovo niujorkiečių anglų kalbos analizė, kurios rezultatai parodė, kad fonemos /r/, einančios po balsio, tarimas yra socialiai stratifikuotas (Labov 1966). Nors sociolingvistinis interviu ligi šiol yra taikomas sėkmingai, tačiau visgi pripažįstama, kad šiuo metodu gautų duomenų neužtenka norint paaiškinti, kokie socialiniai veiksniai lemia kalbos pokyčius ir pačią kalbinę įvairovę. Buvo suprasta, kad atsakymą į išsikeltus klausimus turėtų padėti rasti itin geras tiriamos bendruomenės socialinės santvarkos pažinimas. Tokiu būdu buvo suformuluotos teorinės prielaidos etnografijos įvedimui į variantų sociolingvistikos tyrimus.

Etnografiniuose tyrimuose iš anksto nustatytas socialinės kategorijas (*predetermined social categories*) pakeitė vietinės socialinės kategorijos. Kiekybiniuose tyrimuose mano informantai būtų pristatyti kaip viena kategorija – 'paaugliai', 'mokiniai' arba tiesiog 'jaunimas', kuri savo ruožtu dar galėtų būti išskirta į 'mergaites' ir 'berniukus'. Tačiau kaip matysime, socialinė kategorija 'paauglys', 'berniukas' ar 'mergaitė' gali būti realizuojama daugybe būdų – vienos mergaitės aktyviai dalyvauja mokyklos gyvenime, kitos mergaitės rūko, trečios mergaitės laikomos nuobodžiomis ir t.t. Į šių vietinių kategorijų realizacijos procesus yra įtraukta ir kalba. Žymiausias antrosios bangos darbas yra Penelopės Eckert Detroito priemiesčių paauglių socialinių kategorijų ir kalbos tyrimas (Eckert 1988). Tačiau nepaisant pakitusios metodologijos, pats kalbinės įvairovės supratimas antrosios bangos tyrimuose išliko toks pats kaip ir pirmojoje – kalbinė įvairovė buvo suvokiama kaip socialinių kategorijų žymiklis.

Ilgą laiką variantų sociolingvistikos tyrimuose vyravo požiūris, kad kalbinė įvairovė atspindi socialines kategorijas, o kalbėtojai buvo suvokiami kaip pasyvūs ir stabilūs „dialekto nešėjai" (Eckert 2012: 93–98 kritikuoja tokį požiūrį į kalbą). Šio požiūrio buvo atsisakyta trečiosios variantų sociolingvistikos bangos tyrimuose. Trečiosios bangos tyrimuose kalbėtojai yra laikomi stilistiniais veikėjais (*stylistic agents*, Eckert 2012: 98), kurie panaudoja įvairius jiems prieinamus semiotinius išteklius savo tapatybei reikšti ir kurie per orientavimąsi į skirtingus visuomenės centrus suteikia kalbinei įvairovei

socialinę reikšmę (Blommaert 2010, Eckert 2008, 2012, Quist 2008, Silverstein 2003). Pagrindine trečiosios bangos tyrimų ašimi tapo stilistinių praktikų analizė. Tačiau stilius šiuolaikiniuose sociolingvistikos tyrimuose yra apibrėžiamas kitaip nei pirmoje bangoje. Atlikti tyrimai atskleidė, kad kalbėtojai kuria labai daug stilių ir ne visus juos lengva išrikiuoti formalumo – laisvumo skalėje. Be to, stilius dažniausiai kuriamas ne dėl situacijos formalumo, bet dėl noro tapatintis su ar išsiskirti nuo tam tikros grupės žmonių. Stiliaus sąvoka taip pat gerokai pakito. Pirmųjų dviejų bangų tyrimuose stilius dažnai buvo apibrėžiamas kaip kalbinis konstruktas – tam tikras kalbėjimo būdas. Tačiau žmonės savo stiliui kurti naudoja nebūtinai tik kalbinius išteklius. Kaip teigia danų sociolingvistė Pia Quist: „Kalbiniai ištekliai negauna jokios socialinės reikšmės, jeigu jie nėra susieti su kitais ištekliais – pomėgiais, pažiūromis ir kita (Quist 2012: 94, panašius stiliaus apibrėžimus pateikia ir Bucholtz 2011: 11 bei Mendoza-Denton 2008: 216).

Trečiosios bangos tyrimai taip pat atskleidė, kad kalbiniai variantai turi ne nustatytas reikšmes, bet reikšmių laukus (*indexical fields*). Kalbinio varianto reikšmė nėra pastovi, ji kinta, kalbinio varianto reikšmė priklauso nuo situacijos, kurioje tas variantas bus pavartotas, nuo kalbėtojų tikslų ir t.t. (Eckert 2008: 466–467), juo labiau, kad kalbėtojai gali pasitelkti jau egzistuojančią reikšmę arba kurti naują reikšmę (Eckert 2008: 464). Disertacijoje tiriami paauglių vartojamų keiksmažodžių bei balsio /i/ kirčiuotame kamieno skiemenyje reikšminiai laukai ir kaip šie kalbiniai ištekliai gali būti panaudojami kurti visiškai skirtingiems stiliams.

5. ETNOGRAFIŠKAI ATRASTŲ SOCIALINIŲ REIKŠMIŲ UNIVERSALUMO TYRIMAS

Trečiosios bangos variantų sociolingvistikos tyrimuose daugiausia dėmesio skiriama kalbinių variantų vietinės reikšmės atradimui – kaip įvairių veiklos bendruomenių (*community of practice*, Wenger 2007 [1998]) nariai per savo veiklas suteikia socialinę reikšmę kalbos va-

riantams. Etnografinis metodas puikiai tinka šiam tikslui pasiekti. Bet etnografija, kaip ir bet kuris kitas metodas, turi trūkumų. Vienas pagrindinių etnografinių tyrimų trūkumų yra jų ribota imtis – dažniausiai etnografiškai tiriama viena veiklos bendruomenė. Toks etnografinių tyrimų ribotumas kelia atrastų socialinių reikšmių universalumo klausimą – ar atrastos socialinės reikšmės būdingos tik tirtai veiklos bendruomenei ar jos egzistuoja ir kitose veiklos bendruomenėse? Kaip teigia danų sociolingvistė Marie Maegaard, kurios atliktas Kopenhagos paauglių socialinių kategorijų ir kalbinių praktikų tyrimas (Maegaard 2007, 2010) ir paskatino įtraukti socialinių reikšmių universalumo ištyrimo aspektą, nemažiau svarbu yra tirti ir stereotipus bei jų ryšį su kalbine įvairove (Maegaard 2010: 189). Vienas iš būdų kalbiniams stereotipams tirti yra kalbėtojo vertinimo eksperimentas. Siekiant patikrinti etnografiniu tyrimu išskirtų socialinių reikšmių lokalumą / universalumą, buvo atliktas toks kalbėtojo vertinimo eksperimentas kitose trijose mokyklose, įsikūrusiose panašios demografinės sudėties Vilniaus mikrorajonuose.

6. PAGRINDINIAI REZULTATAI

6.1. PAGRINDINĖS VILNIAUS PAAUGLIŲ KATEGORIJOS IR STILIAI. SOCIALINIS ASPEKTAS

Trumpam grįžkime prie ištraukų iš interviu su mokiniais, tiksliau, prie ištraukos iš interviu su Albertu. Albertas skundžiasi, kad dabartinėje klasėje jis negali daryti nieko blogo – jo naujieji klasiokai iškart viską paskundžia auklėtojai. Tačiau paklaustas, ar pasiilgsta buvusios klasės, kur galėjo nevaržomas krėsti šunybes, visgi atsako neigiamai. Buvusioje klasėje ne viskas buvo taip linksma – čia nebuvo gražių (!) mergaičių. Lytis yra viena svarbiausių paauglių kategorijų. Tačiau tiek kategorija „mergina“, tiek „vaikinas“ gali būti realizuota panaudojant įvairius išteklius ir taip sukuriant vietos (*local*) lyties kategorijas. Merginos, kurios savo išvaizdai skiria daug dėmesio – naudoja makiažo priemones, renkasi stilingus madingus dra-

bužius – ir sulaukia daug vaikinų dėmesio, yra laikomos gražiomis ir tobulomis (plg. Maegaard 2007: 142). Visgi labai dažnas ir labai artimas kontaktas su vaikinais gali lemti, kad mergina bus laikoma pigia. Toks vertinimas dažniausiai buvo pateikiamas merginų, kurios pačios artimai su vaikinais nebendrauja. Merginos, neturinčios patvaraus kontakto su vaikinais ir kurias vaikinai savo ruožtu ignoruoja, laikomos nuobodžiomis. Pagal savo santykį su vaikinais išsiskyrė gatvės merginos. Jos su vaikinais praleisdavo beveik tiek pat laiko kiek gražios tobulos merginos, bet gatvės merginų bendravimas su vaikinais buvo kitokio pobūdžio. Prie gatvės merginų vaikinai mokykloje nelįsdavo – jų nemaudydavo sniege, nelaikydavo jų gražiomis ir stilingomis. Jos daug laiko su vaikinais praleisdavo dėl praktikų, daugiausia dėl rūkymo. Pelėdos mokykloje dauguma rūkančių mokinių buvo vaikinai. Užsitraukti dūmą mokiniai susirinkdavo keliose tose pačiose vietose, tad kelios rūkančios merginos dalį pertraukos laiko neišvengiamai praleisdavo vaikinų kompanijoje.

Pagal savo santykį su merginomis, vaikinai susiskirstė į dvi stambias kategorijas – vaikinai, kuriuos retai pamatysi merginų kompanijoje, ir vaikinai, kurie turi gana nemažai kontakto su merginomis. Nors dauguma su merginomis bendraujančių vaikinų tęsia vaikystės bendravimo modelius – erzina merginas, maudo jas sniege, slepia jų mokyklines priemones, tačiau dalis vaikinų keičia savo bendravimo pobūdį. Atsiranda supratimas, kad mergina reikia rūpintis, jai reikia rodyti išskirtinį dėmesį. Kaip tokio pakitusio bendravimo su merginomis pavyzdį būtų galima pateikti gėlių ar šokolado dovanojimą Tarptautinės moters dienos proga.

Kaip jau tikriausiai matyti iš diskusijos apie skirtingų lyties kategorijų kūrimą, ne visos kategorijos užima tą pačią poziciją socialinės santvarkos hierarchijoje. Disertacijoje nagrinėjama, kaip galia pasiskirsto paauglių bendruomenėje – kokios veiklos ir ištekliai padeda pasiekti aukščiausias vietinės hierarchijos pozicijas, kas lemia paauglių populiarumą? Joks mokinys netampa populiarus be jokios priežasties. Visi populiariais įvardinti mokiniai aukščiausią santvarkos statusą pasiekė nuolatos užsiimdami veiklomis, kurios ir padeda pasiekti šį statusą. Tačiau ne visi populiarūs mokiniai buvo vertinami vienodai.

Pagal veiklas, kuriomis buvo sukurtas populiarumas, vieni mokiniai buvo įvertinti teigiamai, o kiti – neigiamai. Teigiamas populiarumas siejamas su gražia išvaizda, gerais pažymiais, įspūdingais sporto laimėjimais ir, svarbiausia, itin plačiu draugų ir pažįstamų ratu. Neigiamas populiarumas sukuriamas užsiimant vadinamomis gatvės praktikomis – rūkant, niokojant mokyklos inventorių, skriaudžiant kitus mokinius.

Dalyvavimo mokyklos kultūroje pobūdis taip pat yra svarbus paauglių socialinių kategorijų kūrimo išteklius. Dauguma mokinių daugiau ar mažiau paklūsta mokyklos taisyklėms ir orientuoja savo veiklas į mokyklos (o kartu ir visuomenės) lūkesčių patenkinimą. Ryškiausios į mokyklos kultūrą orientuotų mokinių kategorijos yra moksliukai ir instituciškai įtakingos mokinės (Pelėdos mokykloje tai buvo išimtinai mergaitiška kategorija). Nors šios abi kategorijos yra grindžiamos mokyklos ir visuomenės lūkesčių patenkinimu, hierarchiškai jos yra pasiskirsčiusios labai nevienodai. Kaip leidžia spėti kategorijos pavadinimas, instituciškai įtakingos mokinės kartu buvo ir vienos populiariausių mokyklos aštuntokių, tuo tarpu visi moksliukų kategorijai priklausantys mokiniai visuotinai buvo laikomi nepopuliariais. Moksliukų nepopuliarumo priežastis yra vadinamų „kietų“ jaunimo madų ir veiklų atmetimas ir susitelkimas ties savišvieta (plg. Bucholtz 2001: 85). Žinoma, moksliukai taip pat rimtai žiūri į mokslus. Tačiau jie ir skaito savo malonumui, dainuoja bažnyčios chore, kuria eilėraščius, lanko meno parodas, tyrinėja Senamiesčio architektūrą. Labai svarbu yra tai, kad moksliukai šiomis veiklomis užsiima patenkinti savo vidiniams intelektiniams interesams. Mary Bucholtz, tyrusi moksliukų kategoriją JAV mokykloje, teigia, kad susitelkimas ties savišvieta ir akademiniais pomėgiais išlaisvina tokius mokinius nuo būtinybės užsiimti tokiomis „kietomis“ veiklomis kaip gėrimas ar ėjimas į pasimatymus (Bucholtz 2011: 139). Mano atliktas empirinis tyrimas rodo kiek kitokias tendencijas. Nors nė viena moksliukė mergina nenaudojo kosmetikos priemonių ir nedėvėjo madingų drabužių, tačiau dauguma vis dėlto nerimaudavo, jei ant jų veidų iškildavo spuogų ir baimindavosi, kad joms netiks aptemptos suknelės. Tad nors jų kategorija yra grindžiama akademinėmis ambicijomis, merginos žinojo, kad kiti bendruomenės nariai, mokiniai,

jas vertins pagal įsigalėjusias nuostatas – atitikimą nusistovėjusiam idealios merginos etalonui.

Instituciškai įtakingos mokinės mokyklos teikiamus išteklius naudojo valdžiai įtvirtinti ir išlaikyti. Joms svarbu užsitikrinti tiek mokinių, tiek mokyklos administracijos palaikymą. Disertacijoje įsipareigojimo mokyklos kultūrai ir siekio (kad ir nesąmoningo) būti populiariomis balansas iliustruojamas selektyviu šių merginų pasirinkimu, kuriuose mokyklos spektakliuose vaidinti. Merginos yra linkusios pasirinkti tuos vaidinimus, kurie turi aiškiai apibrėžtą mokyklos paramą ir kurie dėl to nekelia jokios grėsmės jų įvaizdžiui.

Mokyklos kultūros atmetimas ir orientavimasis į gatvę ir jos veiklas yra gatvės paauglių kategorijos pagrindas. Analizuojant šią paauglių kategoriją, daugiausia dėmesio skirta ne gatvės paauglių veikloms, tokioms kaip rūkymas, mokyklos nelankymas, girtuokliavimas, bet kaip šios veiklos paveikė gatvės paauglių santykius su suaugusiaisiais. Išvardintomis gatvės veiklomis nepilnamečiams užsiimti yra draudžiama, už jų vykdymą gresia įvairios bausmės, pavyzdžiui, mokinio tėvai gali būti iškviesti į mokyklą, mokinys gali būti išmestas iš mokymo įstaigos ir panašiai. Gresiančios bausmės turėtų mokinius sulaikyti nuo minėtų veiklų. Tačiau gatvės paaugliai atmeta mokyklos autoritetą, tad ir gresiančios bausmės nebuvo tiek veiksmingos, kad užkirstų kelią gatvės veiklų praktikavimui. Taigi gatvės paauglių atveju bausmės ne privertė paklusti mokyklos taisyklėms, o tapo akstinu ieškoti būdų, kaip slapčia užsiimti gatvės veiklomis. Šis savotiškas slėpynių žaidimas su mokyklos administracija iš pradžių gali atrodyti kaip noras paerzinti suaugusiuosius. Tačiau iš tiesų problema yra daug gilesnė. Gresiančios ir jau patirtos bausmės neleidžia gatvė paaugliams pasitikėti suaugusiaisiais, atvirai pasikalbėti apie savo problemas ir sulaukti profesionalios pagalbos, kurios gatvės paaugliams dažnai labai reikia (plg. Eckert 1989: 161). Gatvės paaugliai puikiai supranta, kad jų gyvenimo būdas visuomenėje nėra teigiamai vertinimas, tam tikrų veiklų jie mielai atsisakytų, pavyzdžiui, visi gatvės paaugliai interviu metu išreiškė norą mesti rūkyti. Tačiau šiuos savo planus jie turi įgyvendinti patys savarankiškai arba su savo draugų, kurie dažnai įklimpę į panašias bėdas, pagalba.

Paskutinė disertacijoje aptariama mokinių kategorija yra vienišių, atsiskyrėlių kategorija. Ši kategorija apima mokinius, kurie buvo labai nutolę nuo klasės socialinio gyvenimo, galima sakyti, jie jame praktiškai nedalyvavo. Vienišiai mokiniai labai retai kalbėdavo su kitais mokiniais, nebent jie turėdavo geriausią draugą ar draugę, su kuria kartu vienišaudavo. Toks vienišių atsiskyrimas lėmė, kad ir kiti mokiniai labai retai juos užkalbindavo, savo nenorą bendrauti su vienišiais mokiniai dažnai teisindavo pasakymu: „*Tai jis pats nekalba*". Mokiniai, kurie patys nesidomi klasės socialiniu gyvenimu, galiausiai patys tampa neįdomūs.

Be išvardintų socialinių kategorijų, disertacijoje taip pat aptariamos trys paauglių vykdomos socialinės veiklos – rūkymas, alkoholio vartojimas ir lankymasis vakarėliuose.

Remiantis socialinių kategorijų analize, buvo išskirti devyni paauglių stiliai. Stilius – skirtingų išteklių sankaupa – yra socialinės kategorijos materializavimas (*reification*).

Stilius (1): *Merginos aktyvistės*. Aktyviai dalyvauja per pamokas; negeria ir nerūko; darnūs santykiai su mokyklos administracija; madingi drabužiai; makiažo priemonės; artimos draugystės su vaikinais.

Stilius (2): *Geros mergaitės*. Aktyviai dalyvauja per pamokas; negeria ir nerūko; darnūs santykiai su mokyklos administracija; dažnai nemadingi drabužiai; minimalus makiažas; nėra artimų draugysčių su vaikinais.

Stilius (3): *Moksliukės*. Aktyviai dalyvauja per pamokas, laisvalaikiu skaito; negeria ir nerūko; darnūs santykiai su mokyklos administracija; dažniausiai nemadingi drabužiai; jokio makiažo; jokio bendravimo su vaikinais.

Stilius (4): *Merginos kietuolės*. Vidutinis arba minimalus dalyvavimas per pamokas; slapta rūko ir geria; darnūs santykiai su mokyklos administracija; makiažo priemonės; artimos draugystės su vaikinais.

Stilius (5): *Gatvės merginos*. Pasyviai dalyvauja per pamokas; nedalyvauja mokyklos užklasinėse veiklose; bėga iš pa-

mokų; atvirai geria ir rūko; turi problemų su policija; įtempti santykiai su mokyklos administracija; artimos draugystės su vaikinais.

Stilius (6): *Moksliukai*. Aktyviai dalyvauja per pamokas; dalyvauja užklasinėse veiklose (sportas arba vaidinimai); laisvalaikiu skaito, lanko meno parodas; negeria ir nerūko; darnūs santykiai su mokyklos administracija; jokio bendravimo su merginomis.

Stilius (7): *Paprasti miesto vaikinai*. Vidutinis dalyvavimas per pamokas; žaidžia kompiuterinius žaidimus; dalyvauja užklasiniuose sporto renginiuose; retai rūko ir geria; geri santykiais su mokyklos administracija; bendrauja su merginomis.

Stilius (8): *Vaikinai kietuoliai*. Aktyviai dalyvauja per pamokas; dalyvauja užklasiniuose sporto renginiuose; lanko sporto būrelį; slapta geria ir rūko; geri santykiai su mokyklos administracija; artimos draugystės su merginomis.

Stilius (9): *Gatvės vaikinai*. Labai pasyvus dalyvavimas per pamokas; nedalyvauja jokiuose mokyklos renginiuose; bėgioja iš pamokų; atvirai rūko ir geria; turi problemų su policija; įtempti santykiai su mokyklos administracija; artimos draugystės su merginomis.

6.2. PAGRINDINIAI VILNIAUS PAAUGLIŲ STILIAI. KALBINIS ASPEKTAS

Kalba, lygiai kaip ir kiti ištekliai, yra panaudojama stiliui kurti. Etnografiniai interviu su mokiniais ne tik suteikė papildomos informacijos apie juos, bet ir jiems patiems suteikė galimybę išsakyti savo nuomonę. Interviu buvo ir medžiaga kalbinei analizei. Tad klausydamasi interviu, aš kreipiau dėmesį ne tik į tai, ką paaugliai kalba, bet taip pat, kaip jie kalba. Vienas iš kalbinių išteklių, į kurį nuo pat pradžių atkreipiau dėmesį, buvo balsio /i/ ilginimas kirčiuotame skiemenyje. Šis kalbinis variantas yra būdingas vilniečiui kalbai ir Lietuvoje gyvenantiems slavų kilmės gyventojams (Grumadienė 1989, Čičirkaitė & Vaicekauskienė 2012, Čičirkaitė 2014). Tačiau atlikta

pirminė analizė leido daryti prielaidas, kad bent paauglių bendruomenėje ne visi nariai yra linkę ilginti kirčiuotą /i/. Labiausiai ilginti buvo linkę gatvės merginos ir vaikinai. Tad buvo nutarta išsamiau panagrinėti balsio /i/ ilginimą kirčiuotame skiemenyje. Tuo tikslu buvo atlikta audicinė pagrindinių tam tikro stiliaus kūrėjų (N=45) kalbos analizė. Iš viso fonetiškai anotuoti 900 kamieno skiemenų (iš kiekvieno informanto po 20), kurių pagrindą sudaro kirčiuotas trumpasis balsis /i/. Audicinei analizei naudota interviu medžiaga, išskyrus vienos gatvės merginos atvejį. Kadangi su ja interviu nebuvo atliktas (mergina nusprendė palikti mokyklą), fonetinei analizei buvo panaudotas spontaniškų pokalbių įrašas (*self-recording*). Dėl nedidelių duomenų kiekių statistinis reikšmingumas neskaičiuotas.

Diagramoje 1 pateikiami audicinės analizės rezultatai.

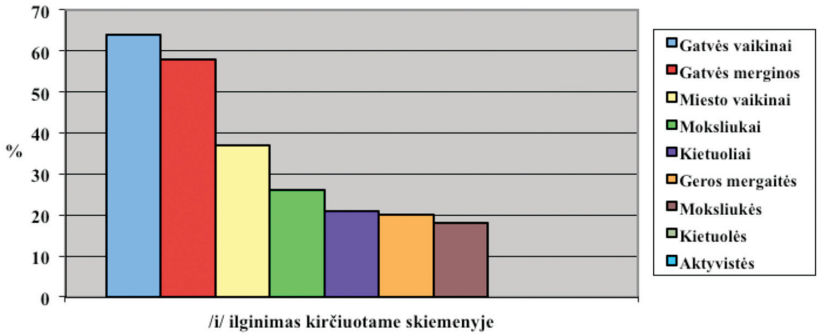

Diagrama 1. /i/ ilginimo kirčiuotame skiemenyje pasiskirstymas pagal paauglių stilius

Iš diagramoje pateiktų rezultatų matyti, kad kirčiuoto trumpojo /i/ ilginimas yra būdingas visiems vaikinų kuriamiems stiliams. Merginos linkusios ilginti kirčiuotąjį /i/ rečiau, o merginos kietuolės ir merginos aktyvistės iš viso neilgina šio balsio kirčiuotame skiemenyje. Kaip minėta, balsio /i/ ilginimas yra būdingas ir slavų kilmės Lietuvos gyventojams. Jeigu į analizę būtų įtraukti tik lietuvių kilmės paaugliai, gerų mergaičių bei moksliukų stiliuje ilginimo praktiškai ir neliktų. Kitiems stiliams kitakalbių išėmimas iš imties esminės įtakos neturėtų. Beje, kitakalbės merginos, nepriklausomai nuo ku-

riamo stiliaus, yra linkusios ilginti beveik dvigubai rečiau už kitakalbius vaikinus. Tačiau vienareikšmiškai teigti, kad /i/ ilginimas panaudojamas vyriškumui kurti, negalima.

Labiausiai ilginti yra linkę gatvės vaikinai ir merginos, pavyzdžiui, gatvės paauglys Egidijus (lietuvių kilmės), kurį daugelis informantų laikė didžiausiu mokyklos triukšmadariu, ilgino visais dvidešimčia atvejų. Audicinės analizės rezultatai leidžia daryti išvadą, kad balsio /i/ ilginimas yra gatvės stiliaus kūrimo priemonė. Tad nieko keisto, kad socialinės reikšmės „gatvės kultūra" prisodrintas kalbinis variantas yra vengiamas gerų mergaičių, moksliukių, kietuolių ir aktyvisčių kuriamuose stiliuose. Visų išvardintų merginų stilių kūrimas yra grindžiamas tradiciniu lyčių normų supratimu – mergina turi būti gera, daili ir tvarkinga (plg. Eckert 2000: 169). Bet kokia su gatvės kultūra susijusi veikla kelia grėsmę jų kuriamam įvaizdžiui. Išlaikydamos savo /i/ trumpas kirčiuotame skiemenyje, jos kuria „dailių ir tvarkingų" merginų įvaizdį. Tuo tarpu gatvės merginų ilgos trumpos /i/ atitinka jų stilistinę orientaciją į gatvės kultūrą.

6.3. ETNOGRAFIŠKAI ATRASTŲ KALBINIŲ VARIANTŲ SOCIALINIŲ REIKŠMIŲ UNIVERSALUMAS

Kaip minėta, siekiant patikrinti etnografiniu tyrimu išskirtų socialinių reikšmių lokalumą / universalumą, buvo atliktas kalbėtojo vertinimo eksperimentas kitose trijose mokyklose. Eksperimente dalyvavę mokiniai turėjo išklausyti 14 savo bendraamžių pasakojimų apie savo geriausius draugus ir laisvalaikį ir kiekvieną kalbėjusį paauglį trumpai apibūdinti. Moksleivių taip pat buvo paprašyta įvertinti kalbėjusio paauglio populiarumą, polinkį turėti žalingų įpročių ir įsitraukimą į mokyklos popamokines veiklas. Iš viso eksperimente dalyvavo 274 aštuntokai. 3 moksleiviai netinkamai užpildė anketas, tad analizei buvo panaudotas 271 mokinio užpildytos anketos.

Vertinimui buvo parinkti šie stiliai – merginų aktyvisčių, merginų ir vaikinų kietuolių bei gatvės merginų ir vaikinų. Merginoms aktyvistėms yra būdinga vienskiemeninti dvibalsį /ie/ ir grebluoti /r/. /r/ greblavimas būdingas ir merginoms kietuolėms. Be to, jos naudoja labai daug pertarų, pavyzdžiui, 'ten', 'ta prasme', 'nežinau'. Tik vaiki-

nams kietuoliams būdingų kalbinių bruožų nebuvo išskirta, jų kalba yra savotiškas merginų kietuolių ir merginų aktyvisčių kalbinių bruožų mišinys. Gatvės paaugliai linkę ilginti /i/ kirčiuotame skiemenyje.

Dauguma eksperimentui atrinktų stilių buvo atpažinti. Vadinasi, etnografiniu metodu atrastos socialinės reikšmės nėra lokalios, jos būdingos ir kitoms paauglių bendruomenėms. Atliktas eksperimentas taip pat atskleidė, kad kuriamas stilius yra atpažįstamas tik tuo atveju, jei šiam stiliui būdingi ištekliai yra naudojami intensyviai ir nuosekliai. Vienos gatvės merginos kuriamas stilius nebuvo atpažintas. Eksperimente dalyvavę mokiniai ją apibūdino kaip gerą mokinę, nors jos kuriamas stilius yra šito priešingybė. Tokį vertinimą tikriausiai lėmė eksperimentui parinkta ištrauka. Joje buvo mažiau ilginimo atvejų nei kitų gatvės paauglių ištraukose, be to, pasitaikė vienas dvibalsio /ie/ vienbalsinimo atvejis.

Įdomiausias ir kartu komplikuočiausias eksperimento rezultatas yra trumpųjų kirčiuotų /i/ vertinimas. Dauguma eksperimente dalyvavusių mokinių /i/ ilginusius paauglių apibūdino kaip gatvės kultūros atstovus. Keletas mokinių savo aprašymuose pateikė ir metakalbinių komentarų. Į kalbą dėmesį atkreipę moksleiviai siejo ilginimą su rusų akcentu. Daugiausia komentarų sulaukė Egidijaus pasakojimas, mokiniai spėjo, kad jis yra rusakalbis. Tačiau Egidijus yra lietuvis ir rusiškai kalbėti nemoka. Visgi įsiklausius į jo kalbą galima išgirsti rusišką akcentą. Kaip žinia, gatvės kultūroje yra nemažai rusų kalbos išteklių, pavyzdžiui, rusiški keiksmažodžiai, slengas. Ar viena iš gatvės kultūros kūrimo priemonių yra ir rusų kalbos akcentas, galėtų atsakyti išsamus gatvės kultūros etnografinis tyrimas.

6.4. KEIKSMAŽODŽIŲ TYRIMAS

Atliekant tyrimą mokykloje, ne kartą teko stebėti, kaip mokiniai reaguoja į klasės draugų pasakytus keiksmažodžius – juokais sudrausmindavo, pasakydavo, kad taip kalbėti nedera, bet pasitaikydavo ir tokių atvejų, kai mokiniai, kurie dažnai dėl įvairių mokyklos taisyklių pažeidimo sulaukdavo pastabų, reikšdavo nepasitenkinimą, kad kiti klasiokai kad ir už labai tyliai pasakytą keiksmažodį (ir dar per pertrauką!) likdavo nenubausti. Tokie pastebėjimai leidžia daryti prie-

laidą, kad keiksmažodžiai šiuolaikiniams paaugliams turėtų būti socialiai reikšmingi.

Paskutinį empirinio tyrimo mėnesį – gegužę – informantai per informatikos pamoką buvo paprašyta užpildyti elektroninę anketą, kurioje jie turėjo nurodyti dažniausiai vartojamus keiksmažodžius bei, kokie keiksmažodžiai, jų nuomone, yra stipriausi. Mokinių taip pat buvo prašoma įvertinti du posakius – viename buvo daug rusiškų keiksmažodžių *Blet tu jam skambink dalbajobas nachui. Jis blet visas užsigrūzinęs sėdi blet nachui rašinėja sms blet nachui*, o kitame angliškas keiksmažodis *What a fuck, kas ten darosi*? Pirmasis posakis buvo paimtas iš spontaniškų į diktofoną įrašytų gatvės paauglių pokalbių, o antrasis – iš mano vedamų užrašų. Mokiniai turėjo trumpai apibūdinti paauglį, kuris galėjo šitaip nusikeikti, bei nurodyti jo lytį. Anketiniu keiksmažodžių tyrimu norėta ne tik sužinoti, ką šiuolaikiniai paaugliai laiko keiksmažodžiais, bet ir išsiaiškinti, su kokiomis socialinėmis kategorijomis yra siejamos skirtingos keikimosi praktikos, kitaip tariant, kokių jau egzistuojančių reikšmių turi šios keikimosi praktikos. Anketiniame tyrime dalyvavo 79 mokiniai.

Tyrime dalyvavę paaugliai iš viso nurodė 51 vieną keiksmažodį kaip dažniausiai vartojamą. Tačiau į analizę buvo įtraukti tik tie keiksmažodžiai, kuriuos nurodė bent du informantai. Taip norėta išvengti galimų individualių keiksmažodžių, pavyzdžiui, *nedaxujevskis*, *psichiuchas*, *susidegink ant laužo, asile*. Buvo manyta, kad, jei keiksmažodį kaip dažniausiai vartojamą įvardino bent du moksleiviai, yra didesnė tikimybė, kad jį bus linkę vartoti ir kiti Vilniaus paaugliai. Tokiu būdu analizuojamų keiksmažodžių sumažėjo iki 22.

Daugiausia mano tyrime dalyvavę paaugliai linkę keiktis rusiškai – *blet* ir *nachui* paauglių buvo nurodyti kaip dažniausiai jų vartojami keiksmažodžiai (žr. lentelė 1). Anglų kalbos keiksmažodis *fuck* kaip dažniausiai vartojamas buvo nurodytas žymiai rečiau. Lietuviški keiksmažodžiai taip pat nėra labai populiarūs tarp tyrime dalyvavusių mokinių. Iš lietuviškų nurodytų keiksmažodžių kaip dažniausiai vartojamus būtų galima minėti įvairias veiksmažodžio *pisti* formas (*užsipisk*, *užpisa*, *užsipisimas*) (iš viso 6 paminėjimai), taip pat *daunas* (5 paminėjimai), *čiulpk bybį*, *bybį dėjau* (iš viso 4 paminėjimai), *de-*

bilas (4) ir *šūdas* (2). Žinoma, anketoje surašyti keiksmažodžiai nebūtinai atspindi realią vartoseną, tačiau šiuo atveju panašu, kad nuo realios vartosenos nebuvo nutolta. Anketinio tyrimo duomenis patvirtina reprezentatyvus Vilniaus paauglių kalbos tekstynas – Vilniaus paaugliai tikrai daugiausia keikiasi rusiškai (Vyšniauskienė 2014).

Lentelė 1. Tyrime dalyvavusių paauglių dažniausiai vartojami keiksmažodžiai (anketinio tyrimo duomenys)

Keiksmažodis	**Dažnumas**
blet, *blee*	37
nachui, taip pat *eina nachui*, *eik tu nachui*, *pisk nachui*	27
kurva	13
dūchas	10
pochui	8
fuck, wth, what a fuck	7

Dažniausiai vartojami keiksmažodžiai yra taip pat ir stipriausi – *nachui*, *blet* ir *kurva* tyrimo informantų buvo nurodyti kaip stipriausi keiksmažodžiai. Toks rezultatas neturėtų stebinti, nes vyrauja tendencija dažniausiai vartojamus keiksmažodžius ir laikyti stipriausiais (Fägersten 2012: 95). Nuostatą, kad rusų kalbos keiksmažodžiai yra itin šiurkštūs, patvirtina ir viena paauglė, kuri užuot nurodžiusi penkis stipriausius keiksmažodžius, parašė: „Manau, kad stipriausi ir bjauriausi keiksmažodžiai yra rusiški“.

Rusiškų bei angliškų keiksmažodžių stiprumo skirtumas matyti iš pateiktų posakių įvertinimo. Priminsiu, kad paauglių buvo paprašyta įvertinti du paauglius / paaugles. Viena(s) jų pasakė: *Blet tu jam skambink dalbajobas nachui. Jis blet visas užsigrūzinęs sėdi blet nachui rašinėja sms blet nachui*, o kita(s): *What a fuck, kas ten darosi*. Daug rusiškų keiksmažodžių savo kalboje pavartojusį savo bendraamžį informantai buvo linkę vertinti neigiamai: „*Nemandagus*“, „*neišauklėti arba neklausantys tėvų paaugliai*“, „*žemiausio sluoksnio*“, „*tai žmonės kurie neturi plataus žodyno, bando išplėsti sakinį papildomais, vaizdingesniais žodžiais, bet nesupranta, kad jų klausyti (keiksmažodžių) jau pasidaro neįdomu*“ ir pan. Iš pateiktų apibūdinimų ypač ryški sąsaja tarp ru-

siškų keiksmažodžių gausos ir gatvės kultūros atstovo – *forso* ar *marozo* – kategorijos. Dažnai mokiniai, ypač merginos, nurodydavo gana konkretų tokio gatvės paauglio paveikslą: „*manau taip kalba tik forsai, kurie trainiojasi po rajona be priezasties girti ir prisiruke*“ (atsakymų kalba netaisyta), „*Marozai, zmones kurie vaiksto su treningais , nelanko mokyklos, rukoi, vartoja alkoholi*“. Rusiškų keiksmažodžių gausa taip pat buvo siejama su kietumu ir galia: „*bando primesti tipo kad jis toks „krūtas“*“, „*Manau jie tiesiog nori pasirodyti kieti, kad ju visi bijotu su tokiais žodžiais*“. Paprašyti įvardinti kalbėtojo lytį, dauguma informantų – 56 tyrime dalyvavę mokiniai – nurodė, kad tai turėtų būti vaikinas, 19 informantų pažymėjo abi lytis ir tik 4 informantai nurodė, kad tai galėtų būti mergina. Tad rusiškų keiksmažodžių gausa gana ryškiai asocijuojama su vyriškumo kategorija.

Anglišką keiksmažodį pavartojęs paauglys sulaukė visai kitokių apibūdinimų. Pati anglų kalba taip pat atkreipė anketą pildžiusių paauglių dėmesį – buvo manančių, kad taip besikeikiantys paaugliai turėtų mokėti kalbėti angliškai. Pasitaikė keli atvejai, kai užuot apibūdinę kalbėtoją, paaugliai išvertė anketoje pateiktą posakį į lietuvių kalbą. Nė vienas paauglys nepateikė rusiškų keiksmažodžių vertimo. Visa tai rodo anglų kalbą vis dar esant naują ir šviežią keikimosi būdą. Dalis informantų pastebėjo, kad *fuck* nėra stiprus keiksmažodis, kad taip besikeikiantis paauglys vis tiek išlieka mandagus: „*Manau, kad tai nėra blogai, nes šie keiksmažodžiai ne taip rėžia ausį.*“, „*Geriau jau sakyti taip nei rusiškai, taip tikriausiai sako daug kas, ir tai tikriai nėra jau didelis įžeidimas*“. Nemaža dalis informantų šį kalbėtoją apibūdino kaip eilinį paauglį ir kad taip kalba visi. (Įdomu tai, kad teigiančių, jog rusiškai gausiai keikiasi visi, buvo perpus mažiau.) Bet kaip rodo kiekybinė spontaniškos Vilniaus paauglių kalbos analizė (Vyšniauskienė 2014) ir anketinio tyrimo duomenys, anglų kalbos keiksmažodis *fuck* nėra labai paplitęs taip Vilniaus paauglių. Tikriausiai pasakymai „*visi beveik taip kalba*“ nurodo į tokio kalbėjimo stiliaus neutralumą. Iš tiesų dėl savo naujumo *fuck* nėra gavęs aiškios socialinės reikšmės, *fuck* nebuvo siejamas su jokia konkrečia kategorija. Paprašyti nurodyti angliškai nusikeikusio paauglio lytį, 40 informantų manė, kad tai mergina, 30 informantų pažymė-

jo abi lytis ir tik keturi nurodė tai galint būti vaikiną. Toks atsakymų pasiskirstymas neturėtų stebinti. Augant tam tikro kalbinio varianto priimtinumui visuomenėje, didėja ir tikimybė, kad taip pasakyti galėjo moteris (plg. Lakoff 1975: 10).

Anketinio tyrimo rezultatai buvo papildyti išsamia paauglių pokalbių analize, kuri rėmėsi ir etnografinio tyrimo duomenimis. Šis tyrimo aspektas buvo skirtas ištirti, kaip jau egzistuojančios keiksmažodžių reikšmės aktualizuojamos, kuriant gatvės merginų, vaikino kietuolio, gatvės paauglio ir merginos aktyvistės stilius, kokių naujų reikšmių niuansų randasi.

Nors gatvė kultūra dažniausiai siejama su vyriškumu, tą patvirtino ir anketiniai duomenys, tačiau gatvės kultūros kūrėjos taip pat yra ir merginos. Gatvės stiliui kurti merginos naudoja tuos pačius išteklius kaip ir vaikinai, tai - rūkymas, alkoholio vartojimas ir rusiškų keiksmažodžių gausa.

Tačiau rusiški keiksmažodžiai taip pat gali būti panaudoti kurti stiliui, kuris neturi nieko bendro su orientavimusi į gatvės kultūrą ir jos praktikas. Negatviniams paaugliams rusiški keiksmažodžiai tampa vienu iš galios konstravimo išteklių, ypač, kai galia negali būti konstruojama kitais būdais.

Angliškas keiksmažodis *fuck* paauglių buvo laikomas nauja ir švelnia keikimosi forma. Bet tai nereiškia, kad anglų kalbos ištekliai nėra tinkami gatvės stiliui kurti. Angliški ištekliai, siejami su ideologine schema „lytinis aktas“, yra įtraukiami į modernaus gatvės stiliaus kūrimą.

Remiantis ligi šiol aptartų stilių kūrimo būdais, būtų galima daryti išvadą, kad keikimasis padeda įgauti galios, kas savo ruožtu reikštų, kad stilius, į kurio kūrimą keiksmažodžiai nėra įtraukiami, turėtų atsidurti socialinės santvarkos apačioje. Tačiau tai nebūtinai yra tiesa. Merginos aktyvistės yra vienos populiariausių merginų mokykloje. Jų populiarumą lėmė rūpinimasis savo išvaizda bei gebėjimas megzti kontaktus – jų draugų ir pažįstamų ratas yra gana platus. Tačiau kartu jų stilius grindžiamas paklusimu mokyklos ir visuomenės normoms, vadinasi, jos vengia praktikų, kurios yra siejamos su šių normų laužymu. Mokykloje toks švarus stilius tampa viena iš strategijų savo galiai įtvirtinti. Tad merginų aktyvisčių keiksmažodžių stokojantis stilius atsiduria socialinės santvarkos viršuje.

SUMMARY

nu į miestą kur man tai aš nesuprantu ką jie veikia mieste (1.0) centras miestas ką jame veikt be pin ypač be pinigų (.) nebent kokią šimtinę reik turėt kišenėj <...> ir po kavines bastytis o šiaip tam centre tai aš nežinau ką daryt ir mieste

(Virginija[2])

well going out I don't understand what they are doing in town (1.0) in the center out in the town what are they going to do without the mon especially without the money (.) unless you have a hundred in your pocket <...> and go strolling about the cafes otherwise I don't know what else to do in the center and the city

(Virginija)

na aišku irgi yra privalumai jeigu ten bendrausi su ten rūkančiais geriančiais (.) tai tarp jų būsi labai populiarus ten jeigu tu ten fainas ir visa kita <...> bet vat <...> tarkim (.) Aš aš pavyzdžiui bendrauju tik su tais (.) kurie (.) man yra (.) eh nu maždaug pavyzdžiai (.) nes pavyzdžiui Kamilė jinai mokosi gerai (.) jinai tiesiog jinai niekada jinai nemeluoja mamai tėvam (.) nesvarbu (.) kad ir kas būna jinai vis tiek visą laiką pasako tiesą (.) ir tiesiog aš nenoriu tikrai nenoriu daryt kitaip (.) ir (.) tiesiog aš su tokiais bendrauju

(Urtė)

well of course there are also advantages if you are like friends with like the ones who smoke drink (.) so you will be popular among them like if you are like awesome and all that <...> but so <...> let's say (.) I I am for example only friends with those who (.) are (.) eh well kinda role models for me (.) because for example Kamilė she learns well (.) she simply she never lies to her mother parents (.) it doesn't matter (.) no matter what it is she nevertheless always tells the truth (.) and I simply really don't want to do differently (.) and (.) I am simply friends with such people

(Urtė)

[2] All names have been changed.

nu pavyzdžiui girtas (kikena) į vakarėlį atėjau kažkas gi pasakė auklėtojai (1.0) duris kai buvau užkimšęs irgi kažkas (.) nu sako <...> su Edgaru ten degtukų prikišom į spyną kad neatsirakintų durys (kikena) iš karto (.) paskundė <...> buvusioj klasėj ten kiekvieną dieną duris užkimšinėt prieš kiekvieną pamoką ir nieks neskųsdavo visi nieko nežinau (.) ir viskas [šiaip pasiilgsti buvusios klasės?] nu (1.0) tai (.) čia (.) gal ir nelabai šiaip tai <...> nes ten tos (.) ten pagrinde (.) berniukai buvo (.) nu mes aišku kartu tos (.) bet ten ne ne nebuvo taip kad ten labai ten (.) linksma ten tos nu mergaičių gražių nebuvo aišku

(Albertas)

well for example when I came to the party drunk (giggles) somebody told the class teacher (1.0) when I plugged the door up somebody also (.) well reported <...> me and Edgaras like had stuffed the lock with the matches so that the door wouldn't open (giggles) somebody (.) at once informed <...> in the former class like you could every day plug the door up and nobody would inform everybody goes I do not know anything (.) and that's it [in general do you miss the former class?] well (1.0) that (.) like (.) maybe not so much <...> because there was (.) like mainly (.) boys there (.) well we were obviously together (.) but there was not not not like that like very (.) funny there well obviously there were no beautiful girls there

(Albertas)

Vilnius Adolescents' Social Order: An Outsider's Look Inside is the first monograph-length study of the social dynamics of Vilnius youth. Although the point of departure for the dissertation was my interest in youth language, the project does not confine itself to the study of adolescent language, but rather explores diversity and complexity of adolescence, part of which is also language. As Norma Mendoza-Denton argues: "We must look at language by looking beyond language, we must look holistically at the life-world of the people with whom we work and investigate the richness of practices that are inextricably tied to language, weaving with it one continuous tapestry"

(Mendoza-Denton 2008: 3). Based on a sustained ethnographic fieldwork in a secondary school in Vilnius, the project focuses on the key topics of pupils as those topics emerged in the everyday life of school – popularity, social isolation, participation in the school culture, and rejection of the school culture, and, in general, how contemporary pupils organize their social life in school. One of the topics, discussed in the dissertation, is language, but as it was advocated by Mendoza-Dentona, linguistic practices are being analysed in conjunction with other social practices. Thus, the present dissertation seeks not only to answer the question "how do Vilnius adolescents speak", but also "what do Vilnius adolescents have to say?". Originated in linguistic matters, dissertation has evolved to the analysis of adolescents' *voice* in very broad terms (Blommaert 2010).

1. INTRODUCTION

In the popular public discourse, adolescence is quite often linked to revolt – adolescents are being depicted as rebellious adult norm breakers. This assumption suffers from a couple of overgeneralizations: (1) firstly, it treats adolescents as if they were the same, i.e. they all are rebellious; (2) secondly, it refers to adult norms in a quite narrow sense. The first overgeneralization is quite easy to deny. Virginija and Urtė, these two girls whose interview's extracts opened my dissertation, would not qualify as rebellious adolescents, at least not in that sense as rebellious is understood in the popular discourse. As we will see later on, there are quite a few adolescents whose practices, attitudes, and stances are not that unruly. Of course, rebellious adolescents really do exist, and Albertas with his drunken presence at the class party and plugging-up of classroom door just proves it. However, it is essential to remember that despite their clear visibility in the public discourse, rebellious adolescents constitute just a part of all adolescents. The second overgeneralization concerning adult norms is a little bit trickier. I have stated that adult norms are being referred to in a rather narrow sense in a popular public discourse. Indeed,

what is understood there as the 'adult norms' is the norms that encompass a middle-class or white-collar lifestyle, i.e. these 'adult norms' refer to adults who conform to all laws and other regulations as well as "the forces of approved and official morality" (Becker 1967: 240). However, even though this set of norms, combined with a particular lifestyle, is the aspirational and the prevailing one in many societies, including Lithuanian, and many public institutions, for instance, public secondary schools, are mono-centered around it, it does not lock out the existence of other sets of norms that govern other lifestyles, for instance, working-class norms, street norms, criminals' norms and others (cf. Cohen 1971: 113–114). Our society is essentially polycentric (Blommaert 2010); it is comprised of many centers which members of the society can orient themselves to.

Adolescents as legitimate members of the society are aware of this polycentricity. Even more, adolescents are also aware, at least to some extent, of the unequal evaluation and hierarchical distribution of different centers (cf. Blommaert 2010: 41). The center linked to the school authority is the most rewarding and the 'safest' one in the society for adolescents because quite a few resources and opportunities for adolescents are concentrated in the school (Eckert 1989: 177). This is most probably the reason why Urtė takes a pride in surrounding herself with the friends who do not lie to their parents, who do not smoke or drink, i.e. who do not break any regulations of the aspirational and the prevailing center. Deviation from the school norm, i.e. orientation towards another center, puts a pupil at extreme odds with the aspirational and the prevailing center – in the case of a pupil it would be school authorities. To appear drunk in a class party could be perceived as daring and in a way cool. However, it is as cool as it is harsh for a drunken pupil. If a school teacher or a principal gets to know about the alcohol consumption, a pupil will not only be thrown out of the party, the incident will be reported to the parents, which in turn might result in grounding, loss of allowance etc.

Until now, I have talked about adolescents in relation to different adult norms. Let us read the extracts from the interviews with Vir-

ginija, Urtė, and Albertas one more time. All three adolescents describe themselves through their (explicitly or implicitly stated) relations to other adolescents. Virginija talks rather scornfully about adolescents who spend a lot of their time in the city center, which implies that she is a type of a person who would rather sit at home. Urtė divides adolescents into two broad categories – the ones who drink and smoke and the ones who listen to their parents and do well in school. She places herself in the latter category. Albertas in the report about his conflicting relations to his new classmates divides pupils into uptight ones who report everything to a teacher, and the ones who, like himself, like to spoof around in school and back up fooling around. By choosing to conform to different norms, adolescents are not only orientating to different centers in the society at large, in this way, they are also attributing themselves a specific center in the adolescents' social order. Cf.:

> Young people organize themselves into peer-based social order that is to some extent separate from, but also partly reliant on, adult-driven social structures. Contrary to the beliefs of many parents of teenagers, the social practices of youth are not designed or deployed primarily to rebel against adults but to identify with and distinguish themselves from their peers (Bucholtz 2011: 12).

There is no doubt that adolescents' social order is embedded within broader social structures. In a way, different adult norms lay foundations for adolescents' social structures, however, they are realized in day-by-day interactions among adolescents themselves. And, naturally, these daily interactions are the most important to adolescents because they spend more time with their peers than with the adults. Adolescents are also aware that every single trajectory they make in the community will not only be judged by the adults, but also by their peers, and actually, in the first place, by their peers. Thus, when Urtė states that she surrounds herself with friends who never lie and study well, she, at the same time, identifies herself with this group and distances herself from the "awesome" rowdy crowd who smokes and drinks. In a similar way, smoking, drinking

and fooling around in school are not barely a violation of school rules. These social practices are a means for certain pupils to distinguish themselves from other peers who do not engage in these practices and who follow school rules.

However, there is one more social practice, which is most probably not apparent at all in the adolescents' quotes above, but which is inevitably incorporated in the processes of identification and distinction. That is – language. As it is false to assume that all adolescents are rowdy rebels, it is also false to assume that all adolescents talk the same. There is conducted a huge amount of scholarly work which proves that different adolescents speak differently. Every human-being's language is comprised of multitude of different resources, which are used in different situations and for different purposes (Blommaert 2010, Jørgensen 2008). A linguistic practice, as any other social practice, is involved in the mapping of the human social order. And even though judging from the transcriptions of the given quotes it may seem that Virginija, Urtė, and Albertas speak the same – there are no instances of swearing or slang, which may instantly help to reveal different styles of these adolescents – actually, they do not. Albertas tends to lengthen short front vowel /i/, for instance, he says /vi:si:/ instead of /visi/ and /duri:s/ instead of /duris/. As we will see, it is not a coincidence that Albertas' realization of short /i/ differs from Virginija's and Urtė's. Yes, even such a little detail as lengthening of a short front vowel /i/ can act as a means for identification and distinction.

2. RESEARCH QUESTIONS AND OBJECTIVES

Adolescents through their engagement in different social practices – linguistic and non-linguistic ones, through the stances that they take and attitudes and evaluations they hold, construct adolescent social categories and styles which is **the main object of the dissertation**.

The main objective is to analyse the social dynamics of adolescent social order and to explore its complexity and variation not

only socially but also linguistically. This aim could be broken down into three blocks of research questions:

(1) What adolescent social categories are there? How these social categories and affiliated styles are being constructed? What resources are involved in the construction and maintenance of the categories and styles?

(2) Linguistic resources should also be involved in the construction of categories and styles. How do adolescents in the course of style construction give social meaning to certain linguistic resources? How do certain linguistic resources emerge as socially meaningful to adolescents?

(3) Will the linguistic construction of a particular style be recognized as such by adolescents outside the observed community of practice, i.e. how global is the social meaning, which was discovered through the detailed ethnographic investigation.

Statements to be defended:

1. It is common to think of youth community of practices (in this case, the pupil community of practice) as homogenous and chaotic groups. However, they do have a rather clearly defined social order with its own power structure. Even though the social order and power structure are embodied through the local resources, which are socially meaningful to adolescents, social order and power structure are also dependent on the broader social and cultural context.
2. The most prominent poles of embodiment of the pupil social order are: 1. orientation towards the school as institution and acceptance of its norms, and 2. orientation towards the street life and rejection of these norms.
3. Ethnographic method enables the holistic analysis of the social meaning of linguistic variation.
4. Ethnographically discovered social meanings are recognized in other similar communities of practice, i.e. they are not entirely local.

5. Swearing practices in the adolescent community of practice are also socially meaningful. One set of linguistic resources Vilnius adolescents draw on when constructing their styles is swearwords of Russian origin. The speech, loaded with swearing in Russian, is commonly associated with orientation towards the street and construction of streetwise style. This is the fixed meaning of the swearing in Russian. However, the same Russian swearwords and even abundance of them could be involved in the construction of other styles, thus, the Russian swearwords get attributed a new, more specific social meaning.

3. THE MAIN RESULTS

3.1. ADOLESCENTS STYLES

The study identifies nine most prominent styles among Vilnius adolescents:

Style cluster (1): *Active pro-school girls*. Great interest in class activities; do not smoke and drink; harmonious relations with school staff; fashionable cloths; use of make-up; close friendships with boys (high visibility on the social landscape of the community).

Style cluster (2): *Good girls*. Great interest in class activities; do not smoke and drink; harmonious relations with school staff; ordinary 'out of fashion' clothes; minimal use of make-up; no close friendships with boys (low visibility on the social landscape of the community).

Style cluster (3): *Academic girls 'nerds'*. Great interest in class activities; read in the leisure time; do not smoke and drink; harmonious relations with school staff; ordinary 'out of fashion' clothes; no use of

make-up; no connections with boys (low visibility on the social landscape of the community).

Style cluster (4): *Cool girls*. Medium to little interest in class activities; secretly smoke and drink; harmonious relations with school staff; use of make-up; close friendships with boys (high visibility on the social landscape of the community).

Style cluster (5): *Streetwise girls*. Little interest in class activities; do not participate in the extra-curriculum activities; skip classes; openly smoke and drink; problems with police; tense relations with school staff; close friendships with boys (medium to little visibility on the social landscape of the community). Lengthening of short /i/ in stressed syllables.

Style cluster (6): *Academic boys 'nerds'*. Great interest in class activities; participation in the extra-curriculum activities (sport or school plays); read in their leisure time, go to art galleries; harmonious relations with school staff; do not smoke and drink; no connections with girls (low visibility on the social landscape of the community).

Style cluster (7): *Ordinary urban boys*. Medium interest in class activities; high interest in computer games; participation in the extra-curriculum activities (sport); good relations with school staff; do not smoke and drink or rarely secretly smoke and drink; friendships with girls (medium to low visibility on the social landscape of the community).

Style cluster (8): *Cool boys*. Great interest in class activities; participation in the extra-curriculum activities (sport); attend sport school or club; good relations with school staff; secretly smoke and

drink; close friendships with girls (high visibility on the social landscape of the community).

Style cluster (9): *Streetwise boys*. Little to no interest in class activities; do not participate in the extra-curriculum activities; skip classes; tense relations with school staff; openly smoke and drink; problems with police; close friendships with girls (high visibility on the social landscape of the community). Lengthening of short /i/ in stressed syllables.

As it apparent from the descriptions of styles, lengthening of short /i/ in stressed syllables is particularly characteristic of both streetwise styles. This conclusion was drawn based on the auditory analysis of 20 occurrences of /i/ in stressed syllables in the speech of practitioners of the distinguished styles. Figure 1 shows a detailed picture of distribution of this linguistic resource across the adolescent styles.

Lengthening of /i/ in stressed syllables is characteristic of all male styles. The girls are less inclined to lengthen /i/. This resource is absent in the construction of *active pro-school girls* and *cool girls*. However, it would be false to assume that lengthening of /i/ is in-

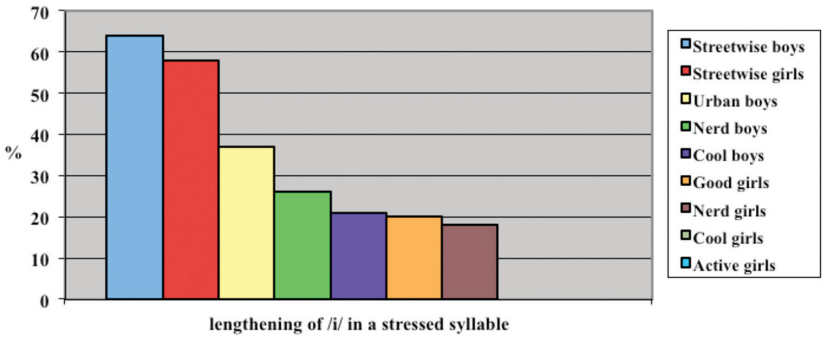

Figure 1. Distribution of lengthening of /i/ in stressed syllables across the styles

volved in the construction of masculinity. Streetwise girls surpass all the boys, except the streetwise boys, in their use of this linguistic resource. Thus, lengthening of /i/ in stressed syllables is clearly linked to the ideological scheme of 'street culture'. The latter makes lengthening especially threatening to the performers of the neat female styles (cf. Eckert 2000: 169–170). Thus, all the girls who orient themselves towards the well-established notion of femininity stay away from lengthening like they stay away from any other streetwise practice.

3.2. RECOGNITION OF ETHNOGRAPHICALLY DISCOVERED SOCIAL MEANINGS

In order to investigate, how global is the ethnographically discovered social meanings, verbal guise experiment was conducted in three other schools in Vilnius dormitory neighborhoods which are very similar in their sociodemographic characteristics to the neighborhood where the ethnographic research was carried out. The following styles were presented in the verbal guise experiment: *active pro-school girls*, *cool girls*, *streetwise girls*, *cool boys*, and *streetwise boys*. In the following, I provide a brief description of the styles. Active pro-school girls tend to monophthongize the diphthong /ie/ (/ie/ ----> /e/), especially in the discourse marker 'tIEsiog' (simply). Some of their /r/'s are burred. Cool girls also tend to burr their /r/'s. They also make use of discourse makers. Cool boys do not have distinctive linguistic features. Their linguistic style is a mixture of the features, used by active pro-school girls and cool girls. Streetwise girls and boys tend to lengthen a short front vowel /i/ in stressed syllables.

Most adolescent styles were recognized by the pupils in the verbal guise experiment. This implies that the social meaning of the linguistic variation, revealed through the ethnographic research is not locally bound. The results of the experiment also revealed that in order to be perceived as constructing a certain style, the practitioner has to continuously make use of the resources, associated with that style.

The most interesting result of the verbal guise experiment was most probably Vilnius adolescents' perception of the lengthening of the short vowel /i/ in stressed syllables. Vilnius adolescents are inclined to link lengthening of the short vowels to the ideological scheme of 'street culture'. What is remarkable is that only stimuli of the streetwise adolescents attracted metalinguistic comments, which might imply that lengthening is a salient feature among Vilnius adolescents. Respondents, who paid attention to speech, would write down the words where the lengthening occurred and would note that the speaker spoke with an accent or he / she is Russian / Polish. These metalinguistic comments about the speech point to the complexity of the social meaning of lengthening among Vilnius adolescents. Could it be that one of resources, involved in the construction of the streetwise style, is a Russian accent? The sustained ethnographic research of street culture could shed a better light on this assumption.

3.3. STUDY ON SWEARING AMONG VILNIUS ADOLESCENTS

By applying attitudinal and interactional approaches, I analysed how swearing practices are employed in the development and maintenance of different adolescent styles. Analysis of the pupils' attitudes to heavy swearing in Russian reinforced the well-established assumption – heavy swearing in Russian was judged as practice which foreground masculinity and the street culture.

However, the interactional analysis of my informants' spontaneous conversations altered this picture quite a bit. The street culture might be perceived as masculine, but there are also girls who intensively engage in the street practices, such as smoking, drinking, and swearing heavily in Russian. However, swearing in Russian is by no means restricted to the construction of the streetwise style. According to the results of my questionnaire survey and my colleague's study on Vilnius adolescents' speech (Vyšniauskienė 2014), Russian and Slavic swearwords are still the most widely used among Vilnius contempo-

rary youth. Thus, it should not be a surprise that the same swearwords are used by adolescents, who have nothing to do with the street culture and who do not engage in any of the street practices. But unlike streetwise adolescents who swear in Russian to reinforce their anti-institutional style even further, non-streetwise adolescents might swear in order to alter their style. Swearing practices provide them resources to gain more power, which they are not able to construct through other practices.

Swearing in English, which was represented by the swearword *fuck* in the attitude research, did not invoke any particular local adolescent category and style among my informants. Broadly speaking, *fuck* was described as a mild swearing practice, and, consequently, it was associated with femininity. The mildness of *fuck* most probably derives from its newness in the Lithuanian context. Whereas the well-established Russian swearwords *nachui* and *blet* are highly stigmatized in the Lithuanian society which at the same time supports their positions as strong obscene swearwords, the English *fuck* currently rather indexes freshness and modernity. But it does not mean that English resources cannot index strength and obscenity. Based on my fieldwork observations, I show how English resources with a palpable sexual meaning are employed in the construction of a modern streetwise style.

The discussion so far enables us to conclude that swearing is usually associated with power toughness or being cool. As a result, linguistic behavior, which does not involve swearing, can be considered as powerless and soft. However, this is not necessarily the case. One of the most prominent styles among the studied community was the active pro-school girls. One of the key features of their style is obedience to school rules. Active pro-school girls are preoccupied in keeping their style squeaky-clean; this naturally also involves avoidance of stigmatized practices, such as drinking, smoking, and swearing. The restraint of stigmatized practices comes together with the institutional support and more freedom in school. On the very practical level it means that it is only institutionally powerful pupils who can negotiate, let's say, conditions of the class party. Support

of the cohort is secured through outgoingness, close relations with the boys as well as interest in beauty and fashion. I have shown that swearing practices can grant more power than one normally possesses, likewise, avoidance of swearing practices can be involved in the maintenance of a powerful position, which was established through employment of other practices and resources.

MOKSLO STRAIPSNIAI DISERTACIJOS TEMA
PUBLICATIONS ON THE SUBJECT OF DISSERTATION

1. Čekuolytė, Aurelija. 2012. „Etnografinio metodo taikymas sociolingvistiniuose (jaunimo kalbos) tyrimuose“ in *Taikomoji kalbotyra* 1. [Online] Available: https://taikomojikalbotyra.lt/ojs/index.php/taikomoji-kalbotyra/article/view/11/3 [Accessed 8 January 2017]
2. Čekuolytė, Aurelija. 2014. "Streetwise, Active and Cool: How Do Vilnius Adolescents Perceive Their Peers' Linguistic Identity?" in *Taikomoji kalbotyra* 6. [Online] Available: https://taikomojikalbotyra.lt/ojs/index.php/taikomoji-kalbotyra/article/view/48/43 [Accessed 8 January 2017]
3. Čekuolytė, Aurelija. 2014. "*He blet nachui was in a shop*: Swearing Practices and Attitudes to Swearing among Vilnius Adolescents" in *Taikomoji kalbotyra* 6. [Online] Available: https://taikomojikalbotyra.lt/ojs/index.php/taikomoji-kalbotyra/article/view/43/38 [Accessed 8 January 2017]

MOKSLINĖSE KONFERENCIJOSE SKAITYTI PRANEŠIMAI DISERTACIJOS TEMA
CONFERENCE PAPERS ON THE SUBJECT OF DISSERTATION

1. "An Ethnographic Study of Vilnius Adolescents' Speech", Graduate Conference on Areal Linguistics, Grammar and Contacts, University of Tartu, May 4-6, 2012.

2. "Pop Girls and Tough Boys: An Ethnographic Study of Russian and English in Vilnius Adolescents' speech", The 11th Nordic Conference on Bilingualism, Department of Education, Aarhus University – Copenhagen, June 14-16, 2012.
3. „Rusų ir anglų kalbos socialinė reikšmė Vilniaus jaunimo kalboje", Young Scholars' Conference „Užuovėjos: apie kalbą ir kitas baimes" ("Lees: On Language and Other Fears"), Research Institute of the Lithuanian Language, Nida, September 13-16, 2012.
4. „Socialiniai skirtumai – kalbos skirtumai: nelygybė kaip sociolingvistinių tyrimų objektas", 4th National Lithuanian Sociological Conference „Nelygybių Lietuva" ("Inequalities of Lithuania"), Lithuanian Academy of Sciences, Vilnius, November 30, 2012 (together with Loreta Vaicekauskiene).
5. "What's Involved in Being Streetwise? The Linguistic Construction of Streetwiseness among Vilnius Adolescents", international conference "Language and Super-diversity: Explorations and interrogations, University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland, June 5-7, 2013.
6. "Constructing Youth Identities: Analysis of Linguistic and Social Behaviour among Vilnius Adolescents", 3rd International of Applied Linguistics "Languages and People: Space, Time, Identity", Vilnius University, Vilnius, October 3-4, 2013.
7. "Polylanguaging in Vilnius", 7th International Conference on Youth Language "Youth Language and School", University of Education in Karlsruhe, Germany, April 3-5, 2014.
8. "*Blet, pamenu, susit[i:]nku tave*: Vilniaus gatvės paauglių tapatybė ir kalba", Lithuanian Social Science Forum "Socforumas", Molėtai Astronomical Observatory, Molėtai, Lithuania, May 16-18, 2014.
9. "Russian vs. English: Swearing Practices and Attitudes to Swearing among Vilnius Adolescents", Sociolinguistics Symposium 20, University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland, June 15-18, 2014.
10. "Ethnographic Study on the Social Dynamics of Vilnius Youth: Social Categories and Language", presentation of the project "Vilnius Speaking II" to the international board, University of Copenhagen, October 1, 2014.

11. „Vilniaus gatvės paauglių kalba po padidinamuoju stiklu", the final seminar of the project "Vilnius Speaking", Faculty of Philology, Vilnius University, November 14, 2014.
12. „Gatvės paaugliai: Bausti negalima pasigailėti – kur dėsime kablelį?", 6th National Lithuanian Sociological Conference „Sociologinės laiko ir erdvės formos" ("Sociological Forms of Time and Space"),Vilnius University, November 14, 2014.
13. „Vilniaus paauglių kalba ir tapatybė, arba kas bendro tarp cigarečių, keiksmažodžių ir ilgųjų trumpųjų /i/?", invited presentation at the Academy of Sociology, Faculty of Philosophy, Vilnius University, April 11, 2015.
14. "*Swags*, *Nolifers* and *Streetwisers*: What's Involved in the Construction of Different Contemporary Adolescents' Identities?", 1st National Conference for Young Sociologists and Anthropologists „Aktualūs sociologijos ir antropologijos tyrimai: problemos ir kontekstai " ("Current Research in Sociology and Anthropology: Problems and Contexts"), Vytautas Magnus University, April 24, 2015.
15. "Adolescents' Social Categories in Vilnius: Making Use of the Legacy of the Russian Occupation and the New Flows of Globalization", international conference "Sociolinguistics of Globalization", University of Hong Kong, Hong Kong, June 3-6, 2015.
16. "Jaunimo kalba ir kultūra – įdomus kitoks(?) visuomenės variklis", Invited presentation at the Academy of Sociology, Faculty of Philosophy, Vilnius University, April 2, 2016.
17. "Active*Cool*Nice*Streetwise: The linguistic construction of femininity among Vilnius school girls", Sociolinguistics Symposium 21, University of Murcia, Murcia, Spain, June 15-18, 2016.
18. "Kiek lokali yra Vilniaus paauglių kalba?", 8th National Lithuanian Sociological Conference „Skirtys ir jungtys lokalumo – globalumo sandūroje" ("Differences and Connections in the Intersection of Locality and Globality"),Mykolas Romeris University, November 18, 2016.

MOKSLINĖ SKLAIDA PLAČIAJAI VISUOMENEI
BROAD AUDIENCE OUTREACH

1. „Kalba Vilniaus paaugliai", „Tyrėjų naktis" ("Researchers' Night"), cafe „Coffee Inn", Vilnius, September 27, 2013.
2. „Tokie skirtingi ir tokie įdomūs: Vilniaus paauglių kalba ir tapatybė", seminar about youth language for Lithuanian schools, active presentation in schools 2013–2014.
3. "Jaunimo kalba ir kultūra – ar tikrai yra taip prastai, kaip mums atrodo?", informal meetings-discussions with researchers „Café Scientifique @ Coffee Inn", organized by Baltic Institute of Advanced Technology and café network „Coffee Inn" May 8, 2014.
4. „Apie keiksmažodžių nevienareikšmiškumą", invited presentation at Panevėžys Correction House (for female offenders) and Krekenava Gymnasium, February 26, 2015.
5. "Streetwise Adolescents vs Adult Authorities: The Neverending Tension?", TEDxVDU, music club „Punto Jazz", December 10, 2015.
6. "Kietos, ramios, populiarios. Paauglių kuriamas moteriškumas. Nuo drabužių iki smulkiausių kalbos požymių", „Tyrėjų naktis" ("Researchers' Night"), cafe „Coffee Inn", Vilnius, September 30, 2016.

AURELIJA ČEKUOLYTĖ (g. 1985) Vilniaus universiteto filologijos fakultete 2008 m. baigė skandinavų (danų) filologijos bakalauro studijas, 2010 m. – skandinavų filologijos magistro studijas. Magistro darbo tema: „Danų ir lietuvių jaunimo požiūris į jaunimo kalbos angliškus žodžius suaugusiojo kalboje".

2010–2016 m. studijavo jungtinėje Lietuvių kalbos instituto ir Vytauto Didžiojo universiteto humanitarinių mokslų srities filologijos krypties doktorantūroje. Doktorantūros metu Aurelija Čekuolytė ne kartą stažavosi Danijos fundamentinių kalbos kitimo tyrimų centre LANCHART (Kopenhagos universitetas) bei Danijos karališkojoje bibliotekoje. 2013 m. ji buvo priimta į doktorantūros kursus „Key concepts and methods in ethnography, language & communication" prestižiniame Didžiosios Britanijos universitete King's College London.

Disertacijos tema Aurelija Čekuolytė yra parengusi tris mokslinius straipsnius, skaičiusi pranešimų tarptautinėse akademinėse konferencijose bei viešų paskaitų, dalyvavusi dviejuose moksliniuose projektuose.

Mokslinių interesų sritys: sociolingvistika; kalbinė antropologija; jaunimo studijos

AURELIJA ČEKUOLYTĖ (b. 1985) attained a BA degree in Scandinavian (Danish) Philology in 2008 at Vilnius University. In 2010 she obtained MA diploma in Scandinavian Philology also from Vilnius University. Her master thesis is entitled: "Danish and Lithuanian Adolescents' Attitudes to English of Youth Language in Adult Speech".

In 2010–2016 Aurelija Čekuolytė was a PhD student of the joint PhD program in Philology of the Institute of the Lithuanian Language and Vytautas Magnus University. During the PhD studies, Aurelija Čekuolytė made a few study visits to the Danish National Research Foundation Center LANCHART (University of Copenhagen) and the Royal Library of Denmark. In 2013 she was accepted to the PhD course "Key concepts and methods in ethnography, language & communication" at the prestigious King's College London (UK).

Aurelija Čekuolytė published three articles on the topic of the dissertation, presented several papers at international academic conferences, gave public lectures, and participated in two scientific projects.

Research interests: sociolinguistics; linguistic anthropology; youth studies.

Aurelija Čekuolytė

VILNIAUS PAAUGLIŲ SOCIALINĖ SANTVARKA:
MOKSLININKĖS ŽVILGSNIS Į PAAUGLIŲ GYVENIMO
UŽKULISIUS
Etnografinis ir sociolingvistinis Vilniaus paauglių
socialinių kategorijų ir stilistinių praktikų tyrimas

Daktaro disertacijos santrauka

SL 655. 2017 01 09. Tiražas 50 egz.
Išleido Lietuvių kalbos institutas, P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
Spausdino UAB „BMK Leidykla“,
J. Jasinskio g. 16, LT-03163 Vilnius

Nemokamai.